

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

לפעמים נדמה שאנחנו ב'חיים כפולים' – מצהירים על אהבתנו לה'
בתפלה, באמת, ושוכחים אותו בהמשך היום.
האם הכל שקר וזיוף? לתופעה הגלותית הזו יש שורש גבוה,
שיתגלה רק לעתיד-לבוא

[מתוך השיעור 'סוד החלומות']

וישלח י"ט כסלו תשפ"א

אי אפשר להגיע לבית הכנסת? הרשם לקבלת נפלאות בדוא"ל: itiel@pnimi.org.il

וישלה י"ט כסלו ה'תשפ"א

04

בין שמים לארץ
נקודה מעובדת

על מהותו של ראש השנה לחסידות ועל אבות החסידות

נקודה חגיגית
ל"ט כסלו

30

"ויירא יעקב"
זהב שלמה

מדוע הצטער יעקב מהאפשרות של מלחמה?

06

סוד החלומות
אמונה ובטחון (32)

התבוננות לאור דברי רבי נחמן ואדמו"ר הזקן – חלומות, מושגי הזמן והמקום, גלות הנפש וסוד נשיאת ההפכים

33

הסיפור החסידי
המגיד ממעזריטש

על דרכו בקדש של בעל ההילולא של י"ט כסלו

36

מענות ותשובות

תשובות הרב לשואלים
מהות האדם, זיקה נשמית בזווג שני והתקדמות אל מול חששות

26

מה היחוד שלך?
נועם אלימלך

על עבודת היחודים, עבודה בכח עצמו ומה אני לומד מהצדיק

37

פִּאֲזוֹר לְעֵזְבִי

יִפְצוּ מְעִינְתֶיךָ חוּצָה!
מדוע נאסר אדמו"ר הזקן, מדוע שוחרר ומהות תורת החסידות

29

הניגון החסידי
ניגון מספר 473

ניגון מהיר ועליז מכ"א מרחשון תשפ"א

הגליון יוצא בשיתוף עמותת יהודים אוהבים יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צ'צ' אביחיל | מערכת: הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

הקדמת המערכת

שבת שלום וי"ט כסלו שמח לכל קוראי נפלאות!

הפעם אנו מערבים שמחה בשמחה - שבת קדש פרשת וישלח יחד עם י"ט בכסלו, חג הגאולה של אדמו"ר הזקן וראש השנה לחסידות'. בשנים האחרונות התרגלנו לציין את י"ט בכסלו בהתוועדות רבתי עם הרב גינזבורג בהשתתפות אלפים (בסיוע אירועי 'צמאה'). לצערנו, השנה איננו יכולים להתאסף יחד, אבל בהחלט אפשר להרגיש יחד, תחושה אמיתית מתוך אהבה והתקשרות, שהרי במקום שמחשבתנו נמצאת שם אנו נמצאים.

בשבת נעמיק ונתענג יחד, איש איש במקומו, בתוכן הנפלא של הגליון הנוכחי, וביום ראשון בשעה 20:00 נתקבץ חברות-חבורות לשמיעה/צפייה בשידור התוועדות חיה מביטו של הרב גינזבורג [פרטים בגב הגליון].

השבוע נפתח בנקודה מעובדת קצת מורחבת לרגל י"ט בכסלו - ראש השנה לחסידות עם התבוננות במהותו של היום ודמויות אבות החסידות.

השיעור המרכזי, שיעור **אמונה ובטחון** (32) עוסק בנושא **החלומות** תוך עיון בתורה מליקוטי מוהר"ן, סוגיות בכתבי האריז"ל ותורה של אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה של י"ט בכסלו. בחלקו הראשון של השיעור מעמיק הרב במושגי **יסוד של הזמן והמקום** ממגוון נקודות מבט - **חקירה וקבלה, פיזיקה ועבודת הנפש**. משם עובר השיעור לעסוק במהותם של **החלומות** - ההתמודדות עם ה'קריעה' בחיים והשרש שלה בנשיאת ההפכים.

מפאת קוצר המקום, לא נכנסה הגרסה המלאה של השיעור המרכזי, המעוניינים יוכלו לקבל אותה ברשימת התפוצה שלנו במייל. גם את הנועם אלימלך - שמדריך אותנו כיצד כל אחד יכול להיות אדמו"ר - תוכלו לקרוא בגרסה המלאה בתפוצה שלנו. חוץ מזה, אל תפספסו את המדור לילדים הנפלא, שמסביר לנו על י"ט כסלו בגובה העיניים ואת שאר המדורים האהובים בגליון [יחד עם מענות ותשובות שנעדר מהגליון הקודם].

שבת שלום ומבורך,

לשנה טובה בלימוד החסידות ובדרכי החסידות תכתבו ותחתמו!

מערכת נפלאות

בין שמים לארץ

י"ט בכסלו הוא תאריך בעל משמעות כפולה בתולדות החסידות. ביום זה הסתלק לגנוי מרומים הרב המגיד, רבי דב בער ממעזריטש, בשנת תקל"ג. באותו תאריך לאחר 26 (הוי') שנים, בשנת תקנ"ט, יצא תלמידו אדמו"ר הזקן – רבי שניאור זלמן מליאדי בעל התניא והשולחן ערוך – לחופשי ממאסרו בכלא הרוסי. כך הפך יום ההילולא של הרב גם ל'חג הגאולה' של תלמידו החביב, כמו שאמר הרב לתלמיד לפני הסתלקותו "זהו היום טוב שלנו".

הסתלקות הרב המגיד 'אוספת' את כל התורה העמוקה שהנחיל בחייו לתלמידיו הגדולים, ומאירה אותה ביתר שאת לכל ישראל. באותה דרך, גאולת אדמו"ר הזקן היא שלב מתקדם ומכריע בהפצת מעינות התורה לכל, "פוצו מעינתין חוצה". הסיבה האמתית, במישור הרוחני, למאסרו של אדמו"ר הזקן, היתה קטרוג שמימי על גילוי סודות התורה, בטענה שהעולם אינו ראוי עדיין לאור הזה (כמו קטרוג המלאכים על מתן תורה). אבל השופט האמתי, הקב"ה, הכריע שמותר וצריך להפיץ את האור של סודות התורה, כדי להביא את העולם לתכליתו, "להביא לימות המשיח".

שלשה אבות

שלשת הדורות הראשונים בתנועת החסידות נקראים "אבות החסידות", כמו אברהם יצחק ויעקב – ה'סדר' היסודי בראשיתו של עם

ישראל חוזר על עצמו לקראת הגאולה. מורנו רבי ישראל בעל שם טוב הוא אברהם אבינו של החסידות, המאמין הגדול ואוהב ישראל ללא גבול; תלמידו וממשיכו, הרב המגיד, הוא יצחק אבינו של החסידות, "עמוד העבודה" המעמיק בהתבוננות אלוקית, כאשר שם אבי של הרב המגיד היה אברהם; אדמו"ר הזקן הוא יעקב אבינו של החסידות, עמוד התורה, המגבש את החסידות כדרך לרבים בתורה כתובה.

השנה מלאו 248, **רמח**, שנים להסתלקות הרב המגיד. זהו מניין מצוות־עשה שבתורה, ומניין האיברים בגוף האדם, כל איבר בגוף הגשמי מתאים ל'איבר רוחני' בנשמה (המקבל את חיותו ממצוה מסוימת), שהרי האדם נברא "**בצלם אלהים**" (= **רמח**)! **רמח** הוא ערך המלה **אברהם**, לאחר שינוי שמו בברית המילה כאשר הושלם בכל אבריו הגשמיים והרוחניים ונעשה כלי לקבל־לקיים **רמח** מצוות עשה ולהתאחד עם השי"ת (מצוה לשון צוותא וחיבור). מכאן שאנו עומדים היום **אברהם** שנים מהסתלקות הרב המגיד, מאותה נקודת־זמן בה ה"יצחק" של החסידות נאסף אל אבותיו ואל אברהם אביו!

שמים וארץ

שלשת האבות, ושלשת אבות החסידות בתורם, מובילים אותנו במסע מופלא בין שמים לארץ.

אברהם הוא 'פיסת שמים'. "בראשית ברא אלקים את השמים..." כשם שבריאת העולם מתחילה בשמים, כך אברהם אבינו – הנשמה היהודית הראשונה בה מושרשות נשמות כל ישראל – הוא כוכב בשמים. גם אנו־כולנו, בני אברהם, כוכבים מאירים בשמים, "ועמך כלם צדיקים [סופר־סטאר]", כדברי ה' לאברהם "הבט נא השמימה וספר הכוכבים... כה יהיה

של אדמו"ר הזקן. בספר יצירה (ספר הקבלה הראשון) נאמר "אם רץ לבך, שוב לאחד" (כגרסה שמביא אדמו"ר הזקן בספר התניא) – לאחר ה'ריצה' אל אחדות ה', אי־שם בשמים ממעל, דע לך שהאחדות האמתית היא רק כאשר משלימים את התנועה וחוזרים אל הארץ, שהרי תכלית הבריאה היא "התאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים [בארץ]". זהו גילוי "אחד האמת", כמו שכותב אדמו"ר הזקן בספר התניא בשם רבו המגיד: בתוך הנפש האלוקית של היהודי מתגלה "אחד האמת" בספירת החכמה בנפש. והנה **אחד האמת = בעל שם טוב**, זו אותה אחדות ה' שהאיר הבעש"ט.

כעת נסגרים המעגלים: בדור הראשון, מגלה הבעל־שם־טוב את הרקיע בו משוכחות נשמות ישראל ככוכבים, נבראים "יש מאין". בדור השני, מגלה הרב המגיד כיצד שואפת הנשמה לעזוב את האגו ולהתבטל, לחזור לרקיע. ולבסוף, בדור השלישי, מגיע 'פסק דין שמימי' המטיל על אדמו"ר הזקן את המשימה של "שוב", חזור מהשמים לארץ והבא את הגאולה לעולם הזה ממש. תנועת ה"שוב" של אדמו"ר הזקן מהווה המשך ישיר ומשלים לעליית ה"רצוא" של רבו – כל העליה היא לשם הירידה! לכן בעת הסתלקותו רמז הרב לתלמיד "זהו היום־טוב שלנו", שנינו יחד! בעליית הרב המגיד למרומים הוא עולה לאברהם, הן אברהם אביו הפיזי והן אביו הרוחני הבעל שם טוב, אך בו־זמנית מתחילה תנועת ההגשמה המורידה את השכינה למטה, תנועה הממשיכה **אברהם** שנים עד עצם היום הזה.

בי"ט כסלו נאחל לכולנו לזכות לשלשת השלבים של אבות האומה ואבות החסידות: לגלות את השמים, לרוץ מהארץ לשמים, ולשוב לארץ ולגלות בה את אחדות ה', ואז "אמת מארץ תצמח" (ראשי תבות **אמת**) בביאת המשיח הצומח מן הארץ ("מתחתיו יצמח") תיכף ומיד ממש.

זרעך". השמים מייצגים את גדולת ה' האיך־סופית, "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (כמו שאברהם אבינו הביט השמימה וגילה את הבורא). שמים הם גילוי אור מקיף, אור אלוקי הסובב את הכל – זהו האור שמגלה אברהם אבינו, "ראש כל המאמינים", וזהו האור שמגלה הבעל שם טוב בדורותינו, השראה של אור אלוקי טוב כל.

יצחק הוא ארץ שואפת לשמים. אם השמים הם הגילוי האלוקי עצמו, מציאות ה' אחד, האמת המוחלטת האובייקטיבית, הרי הארץ היא אנו־עצמנו, האדם עם חוויית הקיום הסובייקטיבית שלו, ה'אני' שלנו. אבל הארץ הזו אינה עומדת במקום, אלא נושאת עיניה לשמים הגבוהים שמעל, שואפת אליהם בכל כוחה. ארץ מלשון ריצה ומלשון רצון – ארץ רוצה ורצה, ממריאה מעלה־מעלה. זו נשמת יצחק אבינו, "עולה תמימה" כל ימיו, ממתיק סוד־שיח־תפלה עם מקור נשמתו. כך לימד הרב המגיד, יצחק של החסידות: הקב"ה ברא את העולם "יש מאין", ועבודת ה' שלנו היא להחזיר את היש לאין, להכליל את מציאות הארץ בתוך מרחבי השמים ולהיות חלק מהאין האלוקי, להפשיט את היש המגושם ו'להתאיין' בתענוג אלוקי. הבעל שם טוב לימד שכולנו צדיקים גמורים, כוכבים בשמים, אך תנועת העלייה של הרב המגיד מוסיפה את ממד התשובה, כיון שלכל אחד יש תחושת 'אני' נמוכה אותה צריך לזכך, וכך גם הצדיקים הופכים לבעלי תשובה.

רצנו בתענוג אל על, אבל הדופק השלם הוא "והחיות רצוא ושוב". לאחר תנועת הריצה כלפי מעלה, יש לשוב ולהפנות את המבט אל הארץ (כמו התנועה בסולם יעקב "מלאכי אלקים עלים וירדים בו"). כך מתהווה דופק חיים מחזורי ותמידי (כמו מחזור הדם ותהליך הנשימה בגופנו), הסתלקות ב"רצוא" למעלה, ומיד חזרה למטה בתנועת "שוב". זו התורה של יעקב אבינו (**רצוא ושוב = תורה**), וזו דרכו

השיעור מוקדש לרפואת:
פניא רייזל בת טובה

שיעור

אמונה ובטחון 32

סוד החלומות

קיצור מהלך השיעור

בקריאת התורה בשבתות חדש כסלו קוראים רוב מוחלט של **החלומות** המופיעים בתורה (עשרה חלומות, כולם בחומש בראשית) – מתאים ל'**חוש השינה**' השייך לחדש כסלו לפי ספר יצירה. כסלו הוא משרש **כסל**, שמשמעותו בטחון – מסתבר, אם כן, שה**חלום מחזק את הבטחון** (בסוד הפסוק "אֲדַנִּי עֲלֵיהֶם יָחִיו וְלֹכֵל בְּהֶן חַיִּי רוּחִי וְתַחֲלִימֵנִי וְהַחִינִי"). בהתאם לכך, בשיעור אמונה ובטחון התמקד הרב בנושא החלומות, תוך התבוננות בשני דרושים חסידיים בענין – האחד של **רבי נחמן מברסלב** והשני של **אדמו"ר הזקן**.

פרק א הוא לימוד של תורה סא בלקו"מ תנינא, העוסקת כולה בסוד החלום ועיקרה הסבר **זמן ומקום** הם מושגים יחסיים. רבי נחמן מסביר שכל ההיסטוריה היא סיפור חייו של **המשיח**, שאצלו הכל נכלל ב"יום", ומתוך הדברים עולה הסבר גם לאמירת המשיח שיבוא "**היום**". **פרק ב** עוסק במושגי הזמן והמקום לפי האריז"ל. ב**פרק ג** נלמד המאמר על חלומות מתורה-אור, כשהדגש הוא על זיהוי שרש **חלום הגלות**, בו האדם שרוי במצב של **נשיאת הפכים** (ששרשו באור אין סוף הסובב כל עלמין, הנושא הפכים בעצם). מעבר לחידושים המעמיקים העולים משני הדרושים יש ענין מרענן ומיוחד בהצבת שני הדרושים זה לצד זה ומחילא בהשוואה ביניהם. לקוצר היריעה בהדפסה יש השמטות רבות, מנושאים שלמים ועד הוספות ורמזים קטנים. השיעור השלם יישלח אי"ה בתפוצה אליה ניתן להרשם בדוא"ל itiel@pnimi.org

א. גבולות הזמן והמקום (לקומ"ת סא) חלום הגלות

נחמן כותב. בחרנו ללמוד אותה כי יוצא ממנה, בלי שנאמר בפירוש, פירוש יפה לסיפור של המשיח ורבי יהושע בן לוי^א שאנו לומדים כבר

נפתח בתורה של רבי נחמן בלקוטי מוהר"ן תנינא תורה סא. בהמשך נראה מה אדמו"ר הזקן כותב על סוד החלום, אך קודם נקרא מה רבי

נרשם ע"י איתאיל גלעד. לא מוגה. אמונה ובטחון (32) -

שבבוא יעקב על זלפה, כח המדמה, הוא בוגד בפנימיות השכל, לאה. יחוד יעקב-זלפה ביחס ליחוד יעקב-לאה הוא בחינת שינה וחלום, וד"ל.

שבעים שנה – שנת הגלות וחי דוד

אֲזַי פְּרַבְעַ שְׁעָה יְכוּלִים לַעֲבֹד כָּל הַשָּׁבָעִים
שְׁנָה,

למה הוא בחר במספר שבעים שנה? רמז לשינה של חוני המעגל. הוא לא מזכיר אותו כאן בכלל, אבל חוני המעגל ישן בזמן שלנו שבעים שנה. לפי התלמוד הירושלמי¹ שבעים השנים בהן ישן חוני המעגל (שהוא סבו של חוני המעגל הנוכח במשנה) הן בעצם שבעים שנות גלות בבל – בין בית ראשון לבית שני. כשנחרב בית ראשון הוא ישן והתעורר כאשר נבנה בית שני, וכל שבעים שנות הגלות – נבואת ירמיהו הנביא – הוא ישן. זו הראיה המובהקת ששינה, וחלום בתוך השינה, היינו גלות – חוית הגלות. לא כתוב מה חוני המעגל חלם באותן שבעים שנה, אלא רק שהוא ישן, אבל צריך לומר שמה שעבר על עם ישראל במשך אותן שבעים שנה של גלות בבל הוא חלום – החלום שלו (בסוף השבעים שנה היה נס פורים על ידי מרדכי ואסתר – נמצא שמגילת אסתר היא החלום של חוני לפנות בקה, ואכן כתוב² שלחוני המעגל יש ניצוץ של מרדכי היהודי).

שבעים שנה הן גם משך חיי דוד המלך, דוד מלכא משיחא. נמצא שבתורה שבכתב שבעים שנה הן חיי דוד המלך ובתורה שבעל פה הן שינת חוני המעגל, סוד גלות בבל – כנראה יש קשר ביניהם.

מה קורה ברבע שעה?

רבי נחמן לא מביא זאת, כי אז היה צריך להסביר עוד. הוא רוצה לומר שכאשר אני הולך

מוסבר ש"הוא היודע וכו'" של הרמב"ם³ היינו דווקא לאחר הצמצום הראשון בחב"ד דאצילות). רבי נחמן הכי התנגד ללמוד את המורה נבוכים של הרמב"ם, אך כאן יש דוגמה שהוא מתייחס לקב"ה כשכל אין סופי, השכל האולטימטיבי, שלמעלה מהזמן. זו תפיסה שחוזרת בהרבה תורות בלקוטי מוהר"ן, גם בתורה הראשונה בלקו"מ השכל שיש בכל דבר הוא החיות האלקית שבו, וגם בתורה עב בלקו"מ תנינא (תורת "חיים נצחיים") ובעוד הרבה תורות רבי נחמן מפליג בענין השכל. ממש כמו דבר והיפוכו (סוד החלום הוא חיבור שני הפכים, כפי שנראה במאמר אדמו"ר הזקן).

כח המדמה

שוב, הוא ממחיש את הנקודה דרך חלום: **פִּי בְּחֵלֹם, שְׁאֵז הַשֹּׁכֵל נִסְתַּלֵּק, וְאִין לֹא רַק כַּח הַמְדָמָה,** כפי שעוד יורחב, כח המדמה הוא איזה רשימו (רושם) של השכל, שנשאר בעת השינה, כאשר השכל עצמו עולה ומסתלק. במקום אחר⁴ מסביר רבי נחמן שכח המדמה הוא ענין [ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו] כדמותנו⁵ שנאמר בבריאת אדם הראשון. הצלם הוא השכל והדמות היא כח המדמה.

בסוד הנשמות, השכל הוא בחינת לאה אמנו, הרומזת לאותיות המחשבה⁶ באמצעותן מתבטא השכל, ואילו כח המדמה הוא בחינת זלפה שפחת לאה⁷ – זלפה בגימטריא **כח המדמה**. בלידת גה, בכור זלפה, נאמר "בגד"⁸ – "בגד" כתיב ו"בא גד" קרי – לשון בגידה כפרש"י, היינו

ובאריכות בשער היחוד והאמונה פ"ט (בהגהה).

יב הלכות יסודי התורה פ"ב ה"י.

יג לקומ"ת ה.

יד בראשית א, כו.

טו קהלת יעקב ערך לאה. תו"א ויצא ד"ה "וללבן שתי בנות" (כב, ד ואילך) ובכ"ד.

טז ראה גם מעין גנים ח"ב מאמר "יעלזו חסידים" הערה מו ושעשועים יום יום פרשת אחרי מות יום ב (עמ' עא).

יז בראשית ל, יא.

יח ירושלמי תענית פ"ג ה"ט.

יט ראה גלגולי נשמות לרמ"ע מפאנו אות ח סעיף ב (ושם שיש בו ניצוץ מהשופט גדעון, מאליהו הנביא וממרדכי היהודי).

חסיד שמקיים בעצמו "שויתי הוי' לנגדי תמיד" - שתמיד מודע לה' וה' נמצא לפניו - מחדש כל רבע שעה את התודעה שלו, שם את עצמו מחדש נוכח פני ה'

בתרדמה. דוד בקושי ישן, אך בדקות שישן הוא חלם חלום רע, כך מדי לילה כל ימי חייו^{כב}. בחסידות מבואר^{כג} שהחלום הרע היינו הפרשת פסולת רוחנית, סוד בירורי שם בן דמלכות, בחינת דוד. דוד הוא בן לאה, מחשבת שכל, והשנה המועטת שלו היא נפילתו לרגע בכח המדמה, וד"ל. אפשר לחלום גם ביום – אפשר לישון גם ביום, ואפשר לשבת כאן בשיעור ולחלום... חלק מנשיאת

ההפכים. תוך כדי שאת חולמת – כל רבע שעה תתעוררי ותקשיבי למשפט אחד.

ע-ר-ע חלקים ברבע שעה

יש עוד משהו מעניין וחשוב בקבלה: בשבת מברכין, לפני שמברכים את החדש הבא, אומרים מתי המולד – באיזה יום, באיזו שעה ובכמה חלקים. מהם חלקים? בלשון חז"ל לא משתמשים במושג שניות (אף שיש כזה מושג^{כד}), אלא אומרים שבכל שעה יש 1080 חלקים, כך שכל שלש שניות ושליש שוות חלק אחד. כך מחלקים גם את חלקי השעה. מושג חשוב, גם בהלכות קידוש החדש. אלה שיעורי תורה – מאד חשוב שאדם יחשוב שיעורי תורה, לא השיעורים המקובלים דווקא. אם יש בשעה 1080 חלקים, כמה חלקים יש ברבע שעה? 270 – רע או ער. יש ער חלקים – כנראה שכל רבע שעה כדאי לתפוס את עצמי ולשיר 'תתעורר תתעורר כי אתה נמצא בחשך חזק', זו השינה, צריך להתעורר מהשקיעה בחשך, השקיעה בשינה, שהיא בעצם מקור הרע. כל רבע שעה יש ער או רע חלקים.

פסוק מפורש בתורה שאפשר לקחת ער

לישון וחולם – בתוך רבע שעה שלי אני יכול לחוות שבעים שנה של שנות חיים. כשאני קם אני מרגיש, חווה בגוף ומבין בראש, שעבר רק רבע שעה. הוא יחזור כמה פעמים על היחס של רבע שעה ושבעים שנה – ממש אין ערוך. למה זו הדוגמה?

מה קורה כל רבע שעה? בחכמת הצירוף של שם הוי' ושם א-ד-ני, כל רבע שעה יש שינוי בצירוף אותיות השם שמהווה

ומחיה את המציאות. יש יב צירופי שם הוי' ו-כד צירופי שם א-ד-ני, ובכל שעה מאיר צירוף אחד^{כז}. היות שבכל שם יש ארבע אותיות – בכל רבע שעה מאירה אות אחת וכך כל רבע שעה יש שינוי. לכן, חסיד שמקיים בעצמו "שויתי הוי' לנגדי תמיד"^{כח} – שתמיד מודע לה' וה' נמצא לפניו (ענין הנוגע לענין החלום כהסבר אדמו"ר הזקן) – מחדש כל רבע שעה את התודעה שלו, שם את עצמו מחדש נוכח פני ה'. כל רבע שעה יש איזה חידוש בהרגשת הנוכחות של ה' בחיים שלי. יכול להיות כל שניה, כל רגע ממש, אבל יש משהו מיוחד במושג רבע שעה – התחדשות בהרגשת נוכחות ה'. לכן יש ענין לכון, מי שיכול לשינוי. כך כתוב כבר לפני החסידות ואדמו"ר הזקן גם מביא זאת^{כט}.

לפי זה, גם לא צריך לישון יותר מרבע שעה. כתוב^ל שדוד המלך היה ישן כמו סוס, לא יותר מששים נשימות, כדי לא ליפול בתרדמה שהיא מעין מיתה. הרי דוד המלך, שהוא משיח, היה "בר נפלא"^{לא}, היה מסוכן כל הזמן – לכן היה צריך לשמור כל הזמן על ערנות, לא לשקוע

כ פרדס רמונים שכ"א (פרטי השמות) פ"ב. הובא בליקוטי הגר"א שבסוף ספר יצירה (כג, ד).

כא תהלים טז, ח.

כב ראה תניא פמ"א.

כג סוכה כו, ב.

כד סנהדרין צו, ב; זהר ח"ג רטז, א. רעט, א; ילקו"ש בראשית רמז מא.

כה ברכות נה, ב.

כו מאמרי אדה"ז כתובים ח"א ד"ה "מציל עני" (עמ' לה ואילך). נדפס במגיד דבריו ליעקב אות קעט. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ד"ה "אם יהיה נדחך" (עמ' תרעה ואילך).

כז רמב"ם, הלכות קדוש החדש פ"א ואילך.

כפי שהיא אצלנו.

יש הרבה תורות של רבי נחמן שהכל יחסית, וכאן – יחסית לשכל שלנו השינה שלנו היא שקר, אבל יחסית לשכל יותר גבוה גם השכל שלנו, האמת שלנו, הוא שקר, כפי שסיביר. מה הביטוי ליחסיות בקבלה? חשוב לדעת – הכל 'לפי ערכין'. מהו הערך? כמה שכל יש לך (ערכין בגימטריא שכל).

חמש מדרגות שכל

רק שבָּעֵים שְׁנָה מְמַשׁ, הֵם שְׁבָעִים שְׁנָה גַם אֶצֶל הַשֶּׁכֶל שְׁלֵנוּ.
אדם חי "ימי שנותינו בהם שבעים שנה [ואם בגבורת שמונים שנה]"^{כז}, והן זמן ממשי, לכאורה. אך אם היינו יכולים לעלות למדרגת שכל גבוהה יותר כך היה נראה:

וּבְאֵמֶת בְּהַשְׁכֵּל הַגְּבוּהָ לְמַעַלָּה מִשְׁכָּלְנוּ, גַּם מֵהַשְׁכָּל שְׁלֵנוּ אֶצֶלנוּ לְשָׁבָעִים שְׁנָה מְמַשׁ הוּא גַם כֵּן רַק רְבַע שָׁעָה אוּ פְחוּת. כִּי כְמוֹ שְׁאֲנוּ רוֹאִין שִׁיכּוֹלִין לְעֵבֵר שְׁבָעִים שְׁנָה בְּחִלּוֹם, וּבְאֵמֶת אֲנוּ יוֹדְעִין אַחַר כֵּן בְּשִׁכְלֵנוּ שֶׁהוּא רַק רְבַע שָׁעָה, כְּמוֹ כֵּן מְמַשׁ, מֵהַשְׁכָּל שְׁלֵנוּ לְפִי שְׁכָלְנוּ שְׁבָעִים שְׁנָה מְמַשׁ, הוּא בְּשִׁכְלֵנוּ הַגְּבוּהָ לְמַעַלָּה יוֹתֵר רַק רְבַע שָׁעָה, רַק שְׁאִין אֲנוּ מְבִינִים זֹאת. כִּי גַם בְּחִלּוֹם אִם הִיא אֶחָד בְּאֶצְלוֹ בְּשַׁעַת הַחִלּוֹם וְהִיא אוֹמֵר לוֹ, שְׁכָל זֶה שְׁנַדְמָה לוֹ שְׁעוֹבְרִים יָמִים וְשָׁנִים, שְׁבָאֵמֶת אִינָם כְּלוֹם, וְהַכֵּל הוּא רַק רְבַע שָׁעָה בְּנִדְאֵי לֹא הִיא מְאֲמִין לוֹ כְּלָל, כִּי לְפִי הַדְּמִיוֹן שְׁבָחֵלּוֹם נְדָמָה לוֹ שְׁעוֹבְרִים יָמִים וְשָׁנִים מְמַשׁ; כְּמוֹ כֵּן מְמַשׁ, אֵךְ עַל פִּי שְׁאֶצְלֵנוּ לְפִי שְׁכָלְנוּ נְדָמָה שְׁזָהוּ זְמַן שֶׁל שְׁבָעִים שְׁנָה, בְּשִׁכְלֵנוּ הַגְּדוֹל יוֹתֵר הוּא רַק רְבַע שָׁעָה.

בינתיים כמה דרגות הוא הסביר? שכל החלום – שהוא רק כח המדמה, כי עיקר השכל הסתלק; השכל שלנו; השכל שגבוה מהשכל שלנו. מה שבתוך החלום הוא שבעים שנה – בשכל שלנו

ולהפוך אותו להיות רע – "ויהי ער בכור יהודה רע בעיני הוי"כ"^{כח}. אפשר גם הפוך, לקחת רע שיהיה "הרע כסא לטוב"^{כט} – מתוך הרע להתעורר, להפוך אותו לרע (שאו יש "יתרון האור מן החשך"^ל). מה הסימן לכך בקבלה? כתוב^{לא} שִׁד הוּא רֹאשׁ וְרַע הוּא עֶקֶב. אם הראש הוא לפני העקב זה רע. למה? כי אז זהו ראש הנחש הנושך את עקב האדם. אבל אם הרע לפני הִד זהו ער – עקב האדם שדורך על ראש הנחש. כתוב^{לב} שהמשיח יהרוג את הנחש הרע. איך? על ידי שיהיה ער. משיח הוא בעצם התיקון של ער בכור יהודה, שהיה רע – לקח את הִד ער ונעשה רע. בכל אופן, רבע שעה היא 270 חלקים – שיעור חשוב.

הזמן היחסי לשכל

שוב, אדם ישן ובתוך רבע שעה יכול לדמות שעברו עליו שבעים שנה – זהו כח המדמה: בְּאֶשֶׁר נְדָמָה בְּחִלּוֹם, שְׁעוֹבֵר וְהוֹלֵךְ בְּכַמָּה וְכַמָּה זְמַנִּים בְּשַׁעָה מְעַטָּת מְאֹד [אצלנו]. וְאַחַר כֵּן בְּשִׁנְתְּעוֹרְרִים מֵהַשְׁנָה, אֲזַי רוֹאִים, שְׁכָל אֵלוּ הַזְּמַנִּים וְהַשְׁבָּעִים שְׁנָה שְׁעָבְרוּ בְּחִלּוֹם, הוּא זְמַן מְעַט מְאֹד בְּאֵמֶת. וְזֶה מִחֲמַת שְׁאֶחַר כֵּן בְּהִקִּיץ אֶז חוֹזֵר הַשֶּׁכֶל אֵלָיו, וְאֶצֶל הַשֶּׁכֶל כָּל אֵלוּ הַשְׁבָּעִים שְׁנָה שְׁעָבְרוּ בְּחִלּוֹם הֵם רַק רְבַע שָׁעָה אֶצְלוֹ,

כשהוא מתעורר השכל חוזר אליו, והשכל רואה את האמת. שכל גם לשון הסתכלות – כח הראיה. כשאדם הולך לישון העינים נסגרות – זהו סימן השינה. כשהשכל מסתלק האדם לא מסוגל להסתכל על המציאות ולהרגיש אותה

כח בראשית לח, ז.

כט כש"ט (קה"ת) אותיות כו רע. ראה סוד הוי" ליראיו שער "הרע כסא לטוב". וראה גם אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רה; תום ודעת מאמר "שני השעירים" הערה פא.

ל קהלת ב, יג.

לא ספר הליקוטים בראשית ג (ובריבי ספרי קבלה וחסידות). לב ראה חומת אנך בראשית כב, מב ובעתה אחישנה פ"ו הערה קמח (ובכ"ד בספריו).

השכל הגבוה משלנו – הן הנר"ן. בקבלה¹⁷ יש מושג שאת שתי המדרגות הראשונות, נפש ורוח, אדם מקבל מהלידה. כלומר, מהלידה יש לנו את השכל הקבוע, השכל של היום-יום, וגם את השכל של החלום, כח המדמה. הנשמה היא כבר תוספת – אבל תוספת פנימית. למעלה ממנה החיה – היא כבר מקיף, אבל מקיף הקרוב, למעלה ממנו היחידה, שהיא כבר משיח – הנושא שלנו. ביחידה "כל הזמן כולו אינו נחשב כלל" – ממד הזמן מתבטל לחלוטין. על היחידה כתוב "יחידה ליחדך". היחידה מאוחדת עם היחידה, עם ה', לכן כאן לא יחלק בין המודעות של המשיח למודעות של ה'.

איפה ראינו את המושג של מדרגות שונות של שכל? במהר"ל על הגמרא שאנו לומדים, שעוד צריך להעמיק בדבריו. הוא אומר שיש שכל של משיח, מודעות של משיח; למטה ממנו השכל של אליהו הנביא; ולמטה ממנו השכל של רבי יהושע בן לוי. לכן רבי יהושע בן לוי לא הבין את המשיח בלי התרגום-התיווך של אליהו הנביא – המודעות של אליהו היא ממוצע בין השכל של משיח לשכל של רבי יהושע בן לוי. גם המודעות של רבי יהושע בן לוי היא ודאי שכל הרבה יותר גבוה משלנו. אם כן, רואים שיש רמות מודעות שונות. אצל האדם – הרמה הכי גבוהה היא משיח, ולמעלה ממנה רק השכל של ה'. החידוש כאן שידבר על משיח, אך לא יבחין בין השכל של משיח לשכל של ה', כאילו אותו דבר.

לידת המשיח "היום"

עכשיו הוא מגיע למשיח, וגם למלה "היום", אך לא אומר בפירוש שהכוונה ל"היום" שאומר משיח לרבי יהושע בן לוי – השאיר לנו להסיק מסקנה מתבקשת זו. הוא מביא את הפסוק בתהלים פרק ב', "הוי' אמר אלי [למשיח] בני אתה אני היום ילדתיך"¹⁸. שוב, הוא לא כותב,

הוא רבע שעה. מה שבשכל שלנו שבעים שנה – בשכל יותר גבוה הוא רק רבע שעה.

נחשוב שיש שכל שלמעלה מהשכל שלנו – נאמר שכל של מלאך. השכל של המלאך הוא באמת אין ערוך יותר משכל האדם. בחסידות מוסבר שלפי רמת השכל כך מדת הענוה והבטול בנפש. למשה רבינו היה השכל הכי גדול וממילא גם הענוה הכי גדולה, אך עדיין למטה מהענוה של המלאכים, שלכן כתוב "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"¹⁹ אבל לא מהמלאכים שבשמים, כך מבואר בחזו"ל²⁰. לכן טענו המלאכים "מה אנוש כי תזכרנו גו"²¹ – לא ראוי לתת לבני אדם את התורה הקדושה, השכל האלהי – עד שהושיט הקב"ה את אצבעו הקטנה, סוד הארה מפנימיות המלכות דאצילות, ביניהן ושרפן כו'.

בשביל המלאך כל שבעים השנה שלנו, בעולם הזה, הן רבע שעה – בדיוק כמו חלום אצלנו. אבל יש מלאכים ביצירה, שרפים בבריאה וכו':

וְכֵן לְמַעְלָה מֵעֵלָה שְׁבַשְׁכָּל שְׁהוּא גְבוּהַ עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, גַּם אוֹתוֹ הַזְּמַן שְׁבַשְׁכָּל הַגְּבוּהַ מְשֻׁכְּלָנוּ אֵינּוּ נִחָשֵׁב שָׁם, בְּשֻׁכְּל הַגְּבוּהַ עוֹד יוֹתֵר, רַק לְזְמַן מְעַט וּפְחוּת מְאֹד.

קעת לא מפרט את המדרגות הבאות, אלא עולה למדרגה הכי גבוהה.

וְכֵן לְמַעְלָה מֵעֵלָה עַד אֲשֶׁר יֵשׁ שֻׁכְּל גְבוּהַ כָּל כָּה, שְׁשֵׁם כָּל הַזְּמַן כְּלוֹ אֵינּוּ נִחָשֵׁב כְּלָל, כִּי מִחֲמַת גְּדֹל הַשֻּׁכְּל מְאֹד, כָּל הַזְּמַן אֵין וְאַפְס לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שְׁאֲצִלְנוּ הַשְּׂבָעִים שְׁנֵה שְׁעוֹבְרִים בְּחֵלוֹם הֵם רַק רְבַע שְׁעָה בְּאֲמַת [של השכל שלנו] כְּנֵל, כְּמוֹ כֵן יֵשׁ שֻׁכְּל לְמַעְלָה מְשֻׁכְּל, עַד שְׁהַזְּמַן נִתְבַּשֵּׁל לְגַמְרֵי.

בפרט כותב כאן חמש מדרגות שכל, שבתוך האדם צריך לומר שהן כנגד נרנח"י: שלש המדרגות הראשונות – החלום, השכל הרגיל,

לד במדבר יב, ג.

לה ספרי בהעלותך נג.

לו תהלים ח, ה.

לו קונטרס חסדי דוד סימן עו.

לח תהלים ב, ז.

בנשמות ישראל. בפרט, בתוך נשמת משיח עצמו יש נרנח^י, והוא עולה בהדרגה מדרגה לדרגה, בסוד הפסוק "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"^מ – חמש עליות של משיח כנגד נרנח^י שלו, עד שמגיע ל"יחידה שביחידה", "מאד", שכל-"ישכיל" בלי גבול ממש. העליה היא דווקא בזכות כל הסבל והירידות שלו – הכל "ירידה צורך עליה"^מ. "אין חכם כבעל הנסיון"^מ וכל ההיסטוריה היא הנסיונות שעובר משיח, ומכל הנסיונות האלה השכל שלו גדל – "כי מנסה הוי' אלהיכם אתכם לדעת"^מ, מכל נסיון ונסיון הוא מקבל יותר ויותר דעת^מ. ברגע שהשכל של המשיח כל כך גדול, שדומה לשכל ה' ממש, פונה אליו ה' ואומר לו "בני אתה אני היום ילדתיך" – עם שכל שדומה לשכל שלי (שכל הבן כשכל האב). ומה הסימן? שכל מה שעבר עליך הוא גארנישט, כל ההיסטוריה בטלה במציאות. כעת מתחיל דף חדש, כי כל הזמן בטל – אין זמן, כעת למעלה מהזמן:

וּמְחַמַת הַפְּלִגָּת עֵצֶם מֵעֲלֵת שׁוֹכְלוֹ, שְׁיַגְדֵּל אֶז מְאֹד מְאֹד. עַל כֵּן יִהְיֶה כָּל הַזְּמַן שְׁעֵבֶר עֲלֵיו מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְסָבַל מֵהַשָּׁבָל, וְאַחֵר כֹּל זֶה, בְּסוּף יָאמֵר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ "בְּנִי אַתָּה, אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ". וְהַדְּבָר תְּמוּנָה וְנִפְלָא מְאֹד, לְכַאֲרָה, הַמְּשִׁיחַ סוֹבֵל כַּמַּעַט 6000 שָׁנָה שֶׁל הִיסְטוֹרִיָה, וּבְסוּף כָּל תּוֹלְדוֹת חַיֵּיו הֵם גַּאֲרַנִּישֵׁט, לֹא הִיָּה וְלֹא נִבְרָא – כַּשֶּׁמְשִׁיחַ בֵּא, ה' אֹמֵר לוֹ שֶׁהוֹלִיד אוֹתוֹ הֵרָגַע, לֹא הֵיית עֵדִיין. כַּמַּעַט 6000 שָׁנִים שֶׁל סָבַל הֵן כְּלוּם! אַךְ כָּל זֶה מִמְּחַמַת גְּדֹל עֵצֶם שׁוֹכְלוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, לְפִי גְדֹל מִדְּרָגָתוֹ שְׁיֵאָחַז אֹז, שְׁכַל הַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה כֵּאן, כִּנ"ל, וְכַמּוֹאֵר בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל^מ שֶׁהַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה הַכְּלָלִית

צִדִּיק לְהַבִּין שֶׁשְׁכַל – שֶׁהוּא כָּל כֵּךְ אוֹהֵב כֵּאן – הוּא אוֹר, "כִּי הַשְּׁכַל הוּא אוֹר גְּדוֹל"^מ. הִיָּה הִרְבֵּה-הִרְבֵּה חֶשֶׁךְ, אֲבָל כֹּכֵל שֶׁהָאוֹר גְּדֹל –

משפטים פכ"א; סוד ה' ליראיו, תפלה קודם הלמוד פ"ה הערה ל.

מד ישעיה נב, יג.

מה לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד; שיעורי כ"כ"א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

מו עקידת יצחק שער יד.

מז דברים יג, ד.

מח לקו"ת ראה ד"ה "אחרי הוי' אלהיכם תלכו".

מט לקו"מ א.

אך ודאי יש קשר בין "היום" שה' אומר למשיח ל"היום" שהמשיח אומר^{לט}.

מיהו המשיח כאן אצל רבי נחמן? הנשמה הכללית של אדם הראשון מאז בריאת העולם. האריז"ל כותב^מ שאדם ראשי תבות אדם-דוד-משיח. אם כן, בעצם כל ההיסטוריה, כל "זה ספר תולדת אדם"^{מא}, היא הסיפור של משיח. גם תקופת הקורונה היא פרק בחיים של מלך המשיח. כל מה שקורה באנושות – הכל פרקים-פרקים של מה שעובר על מלך המשיח. זהו דבר חשוב מאד לזכור. אנחנו פרטים קטנים – כל אחד עם הסיפורים שלו והחוויות שלו והבעיות שלו. אבל בגדול הכל הוא משיח, כל ההיסטוריה היא משיח.

אם כן, עברו על המשיח המון דברים, דברים לא נעימים – כמעט אלפיים שנות גלות עכשיו, חוץ מהגלות הראשונה וכל הצרות שעברו על עם ישראל. הוא "מחלל מפשענו"^{מב}, סובל בשל העבירות שלנו:

וְעַל כֵּן מְשִׁיחַ שְׁעֵבֶר עֲלֵיו מֵהַשָּׁבָר מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְסָבַל מֵהַשָּׁבָל, וְאַחֵר כֹּל זֶה, בְּסוּף יָאמֵר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ "בְּנִי אַתָּה, אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ". וְהַדְּבָר תְּמוּנָה וְנִפְלָא מְאֹד, לְכַאֲרָה, הַמְּשִׁיחַ סוֹבֵל כַּמַּעַט 6000 שָׁנָה שֶׁל הִיסְטוֹרִיָה, וּבְסוּף כָּל תּוֹלְדוֹת חַיֵּיו הֵם גַּאֲרַנִּישֵׁט, לֹא הִיָּה וְלֹא נִבְרָא – כַּשֶּׁמְשִׁיחַ בֵּא, ה' אֹמֵר לוֹ שֶׁהוֹלִיד אוֹתוֹ הֵרָגַע, לֹא הֵיית עֵדִיין. כַּמַּעַט 6000 שָׁנִים שֶׁל סָבַל הֵן כְּלוּם! אַךְ כָּל זֶה מִמְּחַמַת גְּדֹל עֵצֶם שׁוֹכְלוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, לְפִי גְדֹל מִדְּרָגָתוֹ שְׁיֵאָחַז אֹז, שְׁכַל הַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה כֵּאן, כִּנ"ל, וְכַמּוֹאֵר בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל^מ שֶׁהַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה הַכְּלָלִית

שְׁכַל הַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה כֵּאן, כִּנ"ל, וְכַמּוֹאֵר בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל^מ שֶׁהַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה הַכְּלָלִית

שְׁכַל הַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה כֵּאן, כִּנ"ל, וְכַמּוֹאֵר בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל^מ שֶׁהַמְּשִׁיחַ הוּא הַיְחִידָה הַכְּלָלִית

לט וכמבואר באמונה ובטחון פ"ז (לב לדעת עמ' עט) שזהו הפסוק העיקרי של "היום" שקשור למשיח, ונתבאר בארוכה בשיעור אמונה ובטחון 24 (כ"ז ניסן ע"ט).

מ ספר הליקוטים האזינו (ועוד); ספר הגלגלים פ"א (ושם פס"ב בשם ספר הקנה).

מא בראשית ה, א.

מב ישעיה נג, ה.

מג ע"ח ש"ג (סדר אצילות) פ"ב. ראה ספר הליקוטים

תחושת זמן, חוית

זמן ומקום, היא תחושת חשך. ככל שהאור גדל יש פחות ופחות חשך, יש פחות ופחות זמן פחות פחות מקום. כלומר, אין כלום – רק אור, אור ה'.

חושב שהוא משקר לו? כשמגיע הלילה, היום עבר. אבל אם אצל משיח לא הגיע הלילה – אצלו עדיין "היום". אמרנו ש"היום" יכול להיות עשרים וארבע שעות, או שתים עשרה שעות של אור יום, או 'היינט' באידיש, רגע ההוה דווקא – אך בעצם הכל אותו דבר. אם כל הזמן יום, בלי לילה, כל הזמן הוא גם הרגע הזה – כי אין זמן. כך יוצא מתורה זו. אם כן, זהו הפירוש הכי פשוט

שהיה לנו עד כה ל"היום" שאומר משיח. שוב, כאן הוא כותב זאת רק לגבי הפסוק שאומר ה' למשיח, "אני היום ילדתיך".

המקום היחסי לכח

בהמשך הוא עובר לתאר אותה תופעה בממד המקום:

וְכֵן אָנֹכִי רוֹאִים בְּמִקּוֹם גַּם כֵּן, שֶׁהַפְּעֵל פֶּחַ יְכוּל לְעֵבֶר מְקוֹם גְּדוּל בְּשַׁעַה מְעֻטָּה. נִמְצָא שֶׁאֲצִלוּ כָּל זֶה הַמְּקוֹם הוּא קָטָן, וְאֲצֵל הַחֲלוּשִׁי כֵּחַ נִחְשָׁב זֶה הַמְּקוֹם גְּדוּל, וְצָרִיכִים לִילָף שַׁעַה מְרָבָה עַד שְׁעוֹבְרִים אוֹתוֹ הַמְּקוֹם.

בזמן, ככל שיש לך יותר שכל – יש פחות זמן. עד שאם יש לך אין סוף שכל – אין זמן בכלל. הוא אומר שהמושג המקביל לגבי מקום הוא כח. מענין, מהו כח? היום אומרים אנרגיה. אם יש לך אין סוף כח – אין מקום, אין מרחק. מהו מקום? מרחק. מרחק הוא פונקציה של כח כמו שזמן הוא פונקציה של שכל. שני הדברים האלה מאד מענינים.

אמרנו ששכל הוא בעצם אור, אז במושגי חב"ד, היחס הוא בין "אור העצם" ו"כח העצם", שבלשון הקבלה היינו שם מה ושם סג. אם כן, זמן קשור לכמות האור – כמה שיותר אור כך פחות זמן; ומקום קשור לכח – כמה שיותר כח כך פחות מקום. ההסבר כאן מוחשי – אם יש הרבה כח אפשר לקפוץ, לדלג, ואם חסר כח

לא רק שהוא דוחה חושך, אלא גם הופך אותו לאור. אז הכל נכלל באותו אור, יש רק את האור. תחושת זמן, חוית זמן ומקום, היא תחושת חשך. ככל שהאור גדל יש פחות ופחות חשך, יש פחות ופחות זמן פחות ופחות מקום. כלומר, אין כלום – רק אור, אור ה'.

"היום" של משיח

שוב, פלא שלא כותב כאן

דבר מתבקש – הסבר לפי דבריו ל"היום" שמשיח אמר לרבי יהושע בן לוי, למחשבה של ריב"ל שמשיח שָׁקַד וְלִהְבֵּנָה שְׂבָאמַת בְּכֻלָּל לֹא שָׁקַד. הַפְּתָרוֹן לְקוּשִׁיא שִׁישׁ לֹנוּ בְּכֻלָּל הַשִּׁיעוּרִים – כְּמוֹ פְתָרוֹן הַחֲלוּם שֶׁל יוֹסֵף – הוּא כֹאן בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא. כְּשֶׁמְשִׁיחַ אֹמֵר "הַיּוֹם" הַכוּוֹנָה יְכוּלָה לְהִיּוֹת אֵלֶף שָׁנִים אֲצֵל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי – כִּי הַמְשִׁיחַ מְדַבֵּר מִהַמְּקוֹם שֶׁלּוֹ, וְהוּא לְמַעֲלָה מִהַזְּמַן. מִתִּי שֶׁהוּא יִבּוֹא – זֶהוּ "הַיּוֹם" בְּאִמַּת. אֲצֵלוֹ "הַיּוֹם" הוּא תְּמִיד, "הוּי" אֹמֵר אֵלֵי בְּנֵי אֲתָה – אֲנִי הַיּוֹם יִלְדֵתִיךְ."

בהמשך נסביר, לפי האריז"ל, שזמן הוא רק כשיש יום ולילה, כשיש מחזוריות. בכלל, הזמן הוא מחזור, ובתוכו יש קיטוב של אור וחשך, "יום ולילה לא ישבתו"¹. במצב שאין לילה, או שהלילה נכלל ביום – "לילה כיום יאיר"² – אין חשכת לילה, כל הזמן יום. בקוטב הצפוני והדרומי יש חצי שנה יום – אם כן, אפשר לדמות מצב שכל הזמן יום. מה המשמעות בנפש? אין משברים, הכל טוב, אין לילה, אין חשך. זהו הסבר גם למצב של 'למעלה מהזמן'. שוב, זמן הוא דווקא יום ולילה. אם יש רק יום – אין זמן.

זו דרך יותר פשוטה להבין את אמירת המשיח שבא "היום". מתי רבי יהושע בן לוי

1 נ בראשית ב, חת.

2 נא תהלים קלט, יב.

כח הוא גם חיות – הרגשת חיות בעבודת ה'.
 כח הוא התלהבות. ככל שיש לי יותר התלהבות
 אני יכול לקפוץ – או שהמקום קופץ אלי או
 שאני קופץ אליו, לא משנה, העיקר שאין מקום,
 אין מרחק. הכל קרוב, "כי קרוב אליך הדבר
 מאד"^{נד}.

בטול הזמן והמקום בפזיזקה

נחזור רגע לפזיזקה: היום ידוע שלגבי פוטון
 (חלקיק האור, וכן גל אור) שנע בחלל במהירות
 האור אין זמן, ככל שמהירות חלקיק מתקרבת
 למהירות האור כך יש לגביו פחות זמן ועד לאפס
 זמן, ממש מה שכתוב כאן בלקוטי מוהר"ן. אם
 הזמן מתאפס ביחס לפוטון עצמו אז ממילא אין
 אצלו גם מקום-מרחק (נמצא שלפוטון כביכול
 אין סוף שכל ואין סוף כח!). אך כל זה דווקא
 ביחס להרגשת הפוטון עצמו, מה שאין כן ביחס
 להרגשה ולמדידה שלנו גם לגבי פוטון – איך
 שאנו רואים את הפוטון נע בחלל – יש זמן וגם
 מקום (הנמדד אצלנו בשנות אור, כנ"ל).

עם זאת, גם מבחינתנו ישנה תופעה הידועה
 היום בפזיזקה שאין בה לא זמן ולא מקום –
 תופעה "לא-מקומית" של "שזירה קוונטית".
 בתופעה בלתי מובנת זו אכן יש כח אין סוף,
 כח העצם, שם סג, בינה, עליה נאמר "ואי זה
 מקום בינה"^{נג}, שמעל לשם מה, אור-שכל, וד"ל.

בטול המקום והזמן

וְכִמּוֹ כֵּן לְמַעַלְהָ מַעַלְהָ, כֹּל מֵהַ שְׁהַפְּחָ גְדוֹל
 יוֹתֵר, הַמְּקוֹם נִקְטָן אֶצְלוֹ יוֹתֵר, וְכֵן לְמַעַלְהָ
 מַעַלְהָ, עַד שְׁהַמְּקוֹם נִתְפַּטֵּל לְגַמְרֵי.

אם יש אין סוף כח – אין מקום. אמרנו שזו
 נשיאת ההפכים אצל ה', שודאי אין אצלו מקום
 מפני שהוא כל יכול. כח העצם היינו מה שה'
 הוא כל יכול. היות שה' כל יכול – אין אצלו
 מקום, המקום שלנו. אבל "הנה מקום אתי" –

רק זוחלים, לאט-לאט עם מקל של זקנים, ואז
 נדמה – הכל כח המדמה – שיש הרבה מרחק.
 כאן רואים את הקשר בין הזמן והמקום – אם
 אני הולך לאט לוקח לי הרבה זמן להגיע ליעד,
 זהו גדר המרחק. כך גם במדע – מודדים מרחק
 לפי זמן, כגון "שנות אור". איך מודדים מהירות
 של רכב? קילומטר לשעה – מרחק חלקי זמן.
 אין אחד בלי השני. אם יש הרבה כח אני יכול
 לעבור את המרחק הזה בצ'יק, ואז הוא בכלל
 לא מרחק – לא היה רחוק, כי לקח לי רק שניה.

קפיצת הארץ והכח בעבודת ה'

איך קוראים בתורה לביטול המקום? זהו מושג
 שרש"י מביא בחת"ת של היום. איפה יעקב חלם?
 "ויפגע במקום"^{נד}. רש"י מסביר שהכוונה להר
 המוריה, ומאריך לספר שיעקב הלך עד חרן, "וילך
 חרנה", ושם 'עשה חושבים' – שמא עברתי
 את המקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי
 בו?! הוא נתן דעתו לחזור – ה' בוחן אותנו,
 הוא צריך לעשות משהו – וכאשר חזר עד בית
 אל ה' עשה קפיצת הארץ. כמה פעמים דברנו
 על קפיצת הדרך וקפיצת הארץ. כאן הדוגמה
 ב-ה הידועה של קפיצת הארץ – המקום קפץ
 אליו, הר המוריה קפץ עד בית אל. עוד יותר, כפי
 שרש"י מביא בהמשך, ה' קפל תחת יעקב את כל
 ארץ ישראל – צמצם, צמצום לשון ריכוז, את
 כל מקום ארץ ישראל תחת ראש יעקב אבינו.

מה יעקב קבל מכל הסיפור הזה? מה כתוב
 אחריו? "וישא יעקב רגליו"^{נג} – הוא קבל המון
 כח, אנרגיה אין סופית, ללכת בעצמו. מה הוא
 עשה עם הכח שלו? גלל את האבן מהבאר ומכך
 נעשה השידוך שלו. פתאום הוא קבל המון כח,
 כי כל המקום הצטמצם אצלו – כי הוא חי
 במציאות של קפיצת הארץ, מציאות של כח
 רוחני. הזמן מצטמצם על ידי שכל ואור רוחני
 והמקום על ידי כח רוחני.

נד דברים ל, יד.
 נה איוב כח, יב

נג בראשית כח, יא.
 נה שם כט, א.

הוא רוצה שנגיע ונעלה למקום שלו, למודעות של משיח.

ב. הזמן והמקום בארז"ל

לפני שנעבור למאמר אדמו"ר הזקן נסביר את המושגים זמן ומקום לפי הארז"ל:

חבור מדת יום ומדת לילה

הארז"ל^א מקשר את מושג הזמן לסוד האשה (זמן בגימטריא מהיטבאל^א, האב-טיפוס של האשה דתיקון^ב). כלל גדול בתורה שאשה פטורה מכל מצוות עשה שהזמן גרמא, ממצוה שתלויה בזמן, הוא לומד מהו בכלל זמן. כפי שהזכרנו, הוא אומר שזמן תלוי בכך שיש יום ולילה – שני מצבים, או מחזוריות. בכלל, המושג מחזור שייך לאשה – אצלה מורגשים זמנים שונים והפוכים. אם אין זמנים הפוכים – אין בכלל זמן. אין זמן אחד – רק זמן משתנה (לכן בספר יצירה ממד הזמן מכונה "שנה", לשון שנה^ג). זהו ווארט עמוק, שרבי נחמן לא מזכיר כאן. הדואליות במציאות היא תמיד בקבלה זכר ונקבה, איש ואשה. יום ולילה הם יחסית איש ואשה, והאר"י אומר שבמקום שיש מפגש בין איש ואשה – יש זמן, ובמקום שאין מפגש – אין זמן. כתוב^ד שהלילה נברא בשביל לישון או בשביל ללמוד תורה. רק בלילה אפשר ללמוד בשקט ולהבין – בהעמקה והפנמה – מה שלומדים בתורה. יש מעלה ביום ומעלה בלילה (יום הוא חסד ולילה הוא אמונה, "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות"^ה) ובמקום בו הם נפגשים מתהווה הזמן, ומכיון שיש שם מפגש של איש ואשה די בכך שהאיש יקיים את המצוות התלויות בזמן ויפטור את האשה. למעלה מהמקום הזה,

"הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו". כמו שכל המקום, כל ארץ ישראל, תחת הראש של יעקב אבינו – ככה כל המקום של כל היקום וכל העולמות כולם, כל סדר ההשתלשלות, הוא כביכול תחת הראש של הקב"ה, הוא מקומו של עולם. בכל אופן, המקום שלנו, מה שאנחנו קוראים ממד המקום – עם שלשת ממדיו – בטל לגמרי.

רק שְׁבַע־כְּלֵנוּ אֵי אֶפְשָׁר לְהִבִּין כֵּל זֶה, כְּמוֹ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהִבִּין בְּחִלּוּם אֶת הָאֵמֶת, שְׁכַל אוֹתוֹ הַזְּמַן שְׁנִדְמָה בְּחִלּוּם אֵינּוּ כְּלוּם בְּאֵמֶת, כְּמוֹ כֵּן גַּם אֲנִי אֵי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהִבִּין, שְׁכַל הַזְּמַן שְׁלָנוּ אֵינּוּ כְּלוּם לְמַעַלָּה בְּשִׁכְל הַגְּבוּהָ בְּנ"ל.
בסוף הוא חוזר למושגים של שכל – חוזר להתחלה. יש לומר שבשכל גופא יש אור וכח, אור השכל (שייך לזמן) וכח השכל (שייך למקום) היינו עיני השכל וידי השכל ("כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה"^ו, תורת הבעל שם טוב^ז). מובא בספרי החקירה שהשכל האנושי אינו מסוגל להשיג זמן אין סוף (ללא ראשית וללא תכלית) וכן מקום אין סוף (השכל האנושי תופס רק זמן קצוב ומקום מיוחד). והנה, ככל שהשכל גדול יותר כך הוא מסוגל לתפוס-להכיל יותר ויותר זמן ומקום וככל שהוא משיג יותר ויותר זמן ומקום כך תחושת הזמן והמקום מתקטנות אצלו, שהרי "כולם נסקרים בסקירה אחת", מריש כל דרגין ועד סוף כל דרגין (בחינת אדם קדמון, בחינת משיח^ח, "יחידה [דאדם] ליחדך [קדמון]"^ט), היינו ההסבר ששכל משיח מעין שכל ה').

עד כאן התורה של רבי נחמן, שיצא ממנה פירוש הכי טוב שהיה לנו עד עכשיו לאמירת המשיח לרבי יהושע בן לוי שיבוא "היום", למחשבה של רבי יהושע בן לוי שהוא שקרן ולכן שהמשיח אמר את האמת הצרופה מהמקום שלו.

א טעמי המצות פרשת בראשית.

ב אם לבינה אות ו סעיף כח.

ג סב מהיטבאל היא אשת הדר, המלך שבא אחרי שבעת מלכי עולם התהו (בראשית לו, לט).

ד סג עירובין סה, א.

ה סד תהלים צב, ג.

ו נה קהלת ט, י.

ז נח כש"ט (קה"ת) אותיות מט ו' צא.

ח נח ראה ע"ח ש"ג (סדר אצילות) פ"ב.

ט נח הושענא ליום ג' של חג הסוכות.

אין בכלל זמן – הכל "היום".
 אם כן, יוצא עוד פירוש לאמירת המשיח
 "היום": המשיח אומר "היום" – אני במקום
 שתמיד "היום", במקום בו תמיד מאיר ה',
 במודעות אלקית. ממילא אני בא "היום". בעצם,
 זהו הפירוש של רבי נחמן – רק במלים אחרות
 קצת, בסגנון אחר.

לפעמים כתוב שזמן הוא בספירת הנצח –
 כך בהרבה פרצופים אצלנו^ט. נצח הוא הספירה
 הראשונה שכולה "עץ הדעת טוב ורע" –
 מהחזה ולמטה (לעתיד לבוא יהיה עץ הדעת טוב
 ללא רע^ז, היינו מודעות טבעית, המתקת הזמן,
 חיים נצחיים, וד"ל). בתפארת, שני השלישים
 התחתונים הם כבר מהחזה ולמטה, אבל השליש
 העליון הוא מהחזה ולמעלה. בעוד מושגים של
 האריז"ל, למעלה מהחזה החסדים מכוסים
 ולמטה מהחזה החסדים מגולים. חסדים הם
 אהבה. אם אני מרגיש את עצמי אוהב, יש מי
 שאוהב, חסדים מגולים – זהו "עץ הדעת טוב
 ורע" בו יש זמן. אם איני מרגיש את עצמי אוהב
 – אני אוהב מאד, אבל בלי להרגיש את האני'
 אוהב – אלה חסדים מכוסים, "עץ החיים" בו
 אין זמן, למעלה מהזמן, תמיד "היום".

כוונות מקום – המשכה מחכמה לתפארת

המושג "מקום" הוא סוגיא שלמה בכתבי
 האריז"ל, יש לו כמה כוונות:
מקום עולה שם הוי' כשמעלים כל אות
 ברבוע (רבוע פרטי) – י פעמים י, ה פעמים
 ה, ו פעמים ו, ה פעמים ה^{טז}. סתם שם הוי'
 בתפארת, אבל בפרט הוא השליש העליון של
 התפארת – זהו המקום האלקי, שבעצם אינו
 מקום (הרי "הוי' בחכמה"^{טז}, בטול, אך "מה

כשאין מפגש בין זכר ונקבה, יום ולילה, אין זמן.
 מהו המקום בו מתחיל המפגש? באותיות
 של קבלה, זהו החזה דו"א, ממנו התהוות האשה
 (פרצוף הנוקבא דו"א) – משם ולמטה יש גם
 זכר וגם נקבה (המתחברים על ידי חוזה, שטר
 הכתובה). ממילא, משם ולמטה יש זמן, אבל
 מהחזה ולמעלה אין זמן, כי אין שם איש ואשה.
 כמו שאמרנו, שם רק יום, ואם יש רק יום – אין
 זמן בכלל!

הגדרת הזמן – מודעות עצמית

זו סוגיא עמוקה וחשובה בקבלה, שנתרגם
 לחסידות – ממש יסוד היסודות אצלנו בחסידות
 . כדי להבין יותר נאמר עוד מושגים מהאריז"ל:
 הוא אומר^{טז} שלמקום מהחזה ולמעלה קוראים
 "עץ החיים" ומהחזה ולמטה "עץ הדעת טוב
 ורע". בחסידות^{טז} מוסבר שמהחזה ולמטה, ב"עץ
 הדעת טוב ורע", יש מודעות עצמית, בעוד
 מהחזה ולמעלה, "עץ החיים", אין מודעות
 עצמית. אם כן, לפי החסידות, הגדרת המושג
 "זמן" הופכת להיות פשוטה – זמן הוא מודעות
 עצמית^{טז}.

כתוב שלעתיד לבוא "איש ואיש ילד בה"^{טז}
 – כולם איש, גם האשה, ויתכן שלבת יותר
 קל להיות איש מאשר לבן. הכל תלוי רק בדבר
 אחד – אם יש מודעות עצמית או אין מודעות
 עצמית, אם אנחנו למטה מהחזה או למעלה
 מהחזה, אם אנחנו במקום של "עץ החיים" או
 במקום של "עץ הדעת טוב ורע". מרגע שאדם
 וחיה אכלו מהפרי האסור, "עץ הדעת טוב
 ורע", התחילה מודעות עצמית – ואז התהווה
 במודעות המושג זמן, התחיל זמן ארוך כאורך
 הגלות. אבל למעלה מהחזה, שאין יום ולילה,

ט ה ע"ח של"ח (לאה ורחל) פ"ג (מ"ת).

טו ראה באריכות תורת חיים נח ד"ה "אלה תולדות נח"
 (הא').

טז זמן מודעות עצמית = ג"פ תהו, יש מאין, ממוצע כל
 תבה.

טח תהלים פז, ה.

טט ראה מפתחות לספר עמודיה שבעה ערך 'זמן'.
 ע מי השילוח בראשית עה"פ "ומעץ הדעת וכו'", ע"פ
 זהר חדש רות.

עא פע"ח שער חג המצות פ"ז. ובכ"מ.

עב משלי ג, יט.

נמצא שכל ארבע כוונות המלה **מקום** הן סוד ההמשכה מחכמה לתפארת (חכמה שבחכמה לחכמה שבתפארת, חו"ב דחכמה לחו"ב דתפארת, חב"ד דחכמה לחב"ד דתפארת, ו"ק דחכמה לו"ק דתפארת, ודוק היטב):

מקום	הוי' ברבוע פרטי
מקום	מילוי עב (מו) קסא (קם)
מקום	יהו במילויי עסמ"ב
מקום	1 פעמים אל

הנקודה שגם סוד הזמן וגם סוד המקום חוזרים למושגים שלנו – מודעות עצמית, מודעות אלקית ומודעות טבעית. ככל שיש יותר מודעות עצמית יש פחות שכל. יש חושבים שכאשר אדם מודע לעצמו יש הרבה שכל – בדיוק להפך, זהו פחות שכל, פחות שכל ופחות כח, וממילא יותר זמן ויותר מקום. נעבעך, חבל... סבה טובה לצאת מהמודעות העצמית וככה להביא את המשיח.

[שאלה: בשביל מודעות טבעית לא צריך קודם מודעות עצמית מתוקנת?], שוב, אנחנו בגלות – נולדנו עם מודעות עצמית. יש מעלה בגלות, כפי שנלמד אצל אדמו"ר הזקן. גלות היא מודעות עצמית, וגם יש בה ענין – צריך לעבוד אותה. כמו שמשיח עובר את כל ההיסטוריה – כל ההיסטוריה היא מודעות עצמית, כל מה שהוא סובל 6000 שנה.

ג. מאמר אדה"ז: חלום – גלוי כח הנושא הפכים

כעת נקרא את מאמר אדמו"ר הזקן^{פג}:

נשיאת הפכים – לגריעותא ולמעליותא
שיר המעלות בשוב כו' היינו כחולמים. הנה החלום הוא מחבר שני הפכים בנושא א' ומרכיב שני ענינים הפכיים כאלו היו לאחדים. אצל רבי נחמן עיקר התעלמות השכל בחלום היה קשור לזמן. בחב"ד, יותר פשט, מהות החלום

שמו ומה שם בנו^{עג} – שם הוי' שבחכמה, אב, מאיר בתפארת, בן^{עד}, ודווקא בשליש העליון של התפארת שאין בו מודעות עצמית אלא בטול (לאלקות). הכל חוזר למודעות עצמית – בלי מודעות עצמית אין זמן ואין מקום. כדאי מאד, אם משהו רוצה כח – שיבטל את המודעות העצמית שלו ויקבל אין סוף כח, אין סוף אנרגיה להביא משיח, ואין סוף אור ושכל להביא משיח. הוא יגלה את ניצוץ המשיח שבו.

השליש העליון של התפארת מקבל מאבא ואמא עילאין (הכלולים באבא). לכן מובאת עוד כוונה בכתבי האריז"ל למלה **מקום**^{עה}: באבא עילאה מאיר שם **עב** (שם הוי' במילוי יודין: **יוד הי ויו הי**) ובאמא עילאה מאיר שם **קסא** (שם אהיה במילוי יודין: **אלף הי יוד הי**). כשמוציאים את השרש, מאיר בשליש העליון של התפארת רק חלק המילוי של **עב, מו**, וחלק המילוי של **קסא, קם. מו קם** היינו אותיות **מקום**!

כוונה נוספת^{עו}: "חכמה מוחא"^{עז} – המח כולל חב"ד, סוד השם **יהו** (שלוש האותיות הראשונות של שם הוי'). והנה, שם **יהו** בארבעת מילוי עסמ"ב – **יוד הי ויו הי ואו יוד הא ואו יוד הה וז** עולה **מקום**. זו הארת חב"ד בתפארת (סוד "תפארת ישראל"^{עח} – **ישראל** אותיות **לי ראשט**).

ועוד כוונה^{עט}: **מקום** עולה 1 פעמים **אל** (כנגד ו"ק הכלולים בתפארת), סוד "השמים [תפארת] מספרים כבוד אל"^{פא} שהוא "אל נהירו דחכמתא"^{פב}.

עג שם ל, ד.

עד זהר ח"ב עט, ב: "חכמה שמו תפארת בנו".

עה שער ההקדמות ג, א; ספר הליקוטים תהלים ס; שער מאמרי רד"ל על ברכות יז, א. ובכ"מ.

עו שעה"כ דרושי ציצית ג; דרושי כונת ק"ש ה. ובכ"מ.

עז הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

עח איכה ב, א.

עט ספר הליקוטים יושב. ובכ"מ.

פ שעה"כ דרושי אשרי פטום הקטרת וכו' פ"א. ובכ"מ.

פא תהלים יט, ב.

פב זהר ח"ג לא, א.

פג תו"א יושב כח, ג.

ואינן מתאחדים כלל.

הוא רומז שהשכל הוא הסתכלות, ראייה, וראיית השכל שהם שני דברים נפרדים מונעת את החיבור.

חלום הגלות – חיים מפוצלים

וכך הענין בגלות ניצוץ אלקות בנפש האדם שהוא בבחינת שינה והסתלקות המוחין. יכול הוא להרכיב ב' דברים הפכיים להיות כל היום טרוד במו"מ איש לבצעו מקצהו זה פונה לזיתו כו'. הגם שבתפלה מעורר את האהבה עד שתחפץ להתפשט מלבושיה כו' לדבקה בו ית' מחמת התבוננותו ביחו"ע ויחו"ת אנפ"כ אחר התפלה חולפת ועוברת האהבה

הגלות נקראת חלום, כי האדם חי חיים כפולים – זהו אדם אחד, אבל הוא חי חיים כפולים. מדובר דווקא על אדם ירא ה' ועובד את ה' ואוהב את ה'. אם הוא לא עובד את ה' – אלא לא חיים כפולים, אלא רק חיי גשמיות. הוא מדבר כאן לחסידים, יהודים מודעים ליהדות שלהם, ואומר שהם חיים בשני עולמות. רוב הזמן האדם טרוד בגשמיות, ויש זמנים – הלואי כל יום – שהוא מתפלל בכוונה, שואף להגיע להתפשטות הגשמיות, מתבונן ביחודא-עילאה ויחודא-תתאה ומצליח לעורר דחילו ורחימו, יראת ה' ואהבת ה'. זהו איש המעלה. אחר כך הוא סוגר את הסידור ושוקע בתוך העולם הגשמי שלו. אם כן, הוא חי בחלום – חי בנשיאת הפכים, ובדרך כלל הוא אפילו לא שם לב לכך כלל:

ואינו שם ללבו כי הוא הפוך ההתבוננות שבתפלה ומדמה בלב להרכיב ולחבר שני עניינים הפכיים יחד כאלו היה לאחדים ובאמת הם נפרדים ורחוקים זמ"ז.

במשך כל היום, כשהוא שקוע בגשמיות, הוא לא תופס שמצבו בדיוק ההיפך ממה שהיה בתפלה. בתפלה אני אומר – 'אני אוהב אותך ה', רק אותך, ורוצה להיות אתך כל הזמן'. שקר! אני סוגר את הסידור ושוכח שרוצה להיות רק

היא נשיאת הפכים. נשיאת הפכים היא או למטה מהשכל או למעלה מהשכל – זהו הווארט, החידוש. אצל רבי נחמן החלום היה רק למטה – הוא לא כתב שיש לחלום שרש גבוה. החידוש החשוב כאן בתורת חב"ד הוא שכמה שלכאורה גרוע החלום (שבשליטת כח המדמה) – יש לו גם שרש מאד גבוה. החלום הוא הגלות שלנו (כפי שהוספנו לדברי רבי נחמן לפי דברי אדמו"ר הזקן), ובעצם הכל מאז חטא אדם הראשון הוא גלות, עד שיבוא משיח – דרגות שונות של גלות. ההתעוררות מהחלום היא הגאולה. אך מהי מהות החלום? נשיאת הפכים – "שני הפכים בנושא אחד", כדברי אדמו"ר הזקן – ונשיאת הפכים היא-היא שרש המשיח.

כאן כותב כמו רבי נחמן:

והיינו מפני כי בשינה נסתלק מוח השכל המבחיין ולא נשאר רק כח המדמה.

השכל מבחיין בין דברים שונים, מפריד בין ההפכים ולא נותן להם להתחבר. השכל שומר מרחק, שומר נגיעה – ששני דברים שלא הולכים יחד לא צריכים לנגוע אחד בשני, להתחבר אחד עם השני. אך כשהשכל ישן נשאר רק כח המדמה. וכח המדמה יכול להרכיב ב' עניינים הפכיים כמו ספינה רצה באויר כו' כמ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים

זו הדוגמה ברמב"ם⁹⁸. היום באמת יש ספינה עפה, אוירון, אבל פעם לא היה אוירון. הדוגמה של חלימת דבר נמנע, הכולל יחד שני דברים שלא יכולים ללכת יחד, היא ספינה רצה באויר. במקום אחר⁹⁹ אומר אדמו"ר הזקן שחלום לוקח סוס והופך אותו למאכל – צריך להבין את הווארט. בכל אופן, חלום הוא הרכבת שני דברים שלא הולכים יחד – כאילו הם ביחד.

רק שבהקיץ שמתעורר כח השכל הוא השולט על כח המדמה ואינו מניחו להרכיב לפי שרואה בעין שכלו שהם דברים נפרדים

פד הקדמת שמונה פרקים פ"א.

פה מאמרי אדה"ז הקצרים ערך 'חלומות'.

ממש הפוך ההתעוררות שבתפלה להיות נקבע בלבנו האהבה לה' לבדה בלי תערובת זר ח"ו כו'. אם לבו בל עמו – זו לא עבודת הבריורים, אלא שפשוט היה למעלה וכעת הוא למטה, היה אדם וכעת הוא בהמה.

קטבי החלומות

יש מאמר חז"ל חשוב, שרבי נחמן מסביר באריכות בתורה אחרת, שמסביר למה יש חלומות טובים וחלומות רעים. פרק ט במסכת ברכות עוסק בחלומות. המסכת הראשונה בתורה שבעל פה מתחילה מקריאת שמע ותפלה ומסיימת בחלומות – כבר אומר דרשני.

שם שואלים: פסוק אחד אומר "בחלום אדבר בו"¹⁹ (אצל שאר הנביאים, חוץ ממשה רבינו, שרואה בהקין), זו נבואת אמת, ופסוק אחר אומר "חלמות השוא ידברו"²⁰. אם כן, חלום הוא נבואת אמת או שוא ושקר? חז"ל²¹ מתרצים שהחלום הטוב, חלום הנבואה, הוא על ידי מלאך, והחלום הרע הוא על ידי שד. פשוט מאד, יש חלומות של מלאכים ויש חלומות של שדים. חלום של מלאך יכול להיות ממש נבואה וחלום של שד הוא שקר. כמו שכתוב גם בפרק כט בתניא, כדי שאדם יבין את מצבו הפנימי אדמו"ר הזקן אומר שישים לב לכך שמראים לו דברים שקריים וכזביים שמציעים אותו – התת-מודע שבא לידי ביטוי בחלומות ממחיש כמה שהוא רחוק ולמטה. כלומר, הוא בשליטת השדים בלילה, בחלומות, כשהשכל מסתלק.

רבי נחמן אומר²² שחלום המלאך וחלום השד נקראים גם אדם ובהמה. בהמשך המאמר כאן נראה שזהו פירוש טוב מאד. יש גם הטבת חלום או תענית חלום כשחולמים חלום רע – ללכת לידידים שיאמרו שחלום טוב חלמת, שהופכים את השד למלאך בעצם. החלומות הטובים הם

עם ה'! יש רגעים שאני מבטיח לעצמי שאקדיש את כל החיים שלי להבאת המשיח, ואחר כך שוטף כלים – וגמרנו. [שאלה: הדחת כלים לא קשורה למשיח?] קודם צריך להבין את התסכול שלו, נשיאת הפכים שהוא חי בחלום. אחר כך נראה מה שיסביר הלאה.

"אחר כוונת הלב הן הן הדברים"

כי הגם דכתיב בתורה שש שנים תזרע שדך. וכן בק"ש ולעבדו בכל לבבכם כו' ונתתי מטר ארצכם כו' ואספת דגנך כו'. הנה הכל הוא ע"ד עובדה [כלומר, הכל עבודת ה':] כידוע שבכל עניני עוה"ז יש בהם ענין עבודת ה' שש שנים תזרע כו' ובשנה השביעית כו'. והוא ענין הבריורים שבבחי' שש שנים. וההעלאה שבבחי' השנה השביעית כמ"ש במ"א.

בכל מה שעושים חוץ מתורה ומצוות יש עבודת ה'. בהוראות של "ששת ימים תעבד"²³ וגם שש שנים של עבודת האדמה התורה מתכוונת לעבודת הבריורים במודע – אני אוכל בשביל לברר ולהוציא את הטוב. בשש השנים אני מוציא את הניצוצות ובשנה השביעית, בחינת שבת, אני מעלה אותם לה'. היחס כאן הוא שש ושבע – לוקח פי שש לעשות בירורים והמדה השביעית היא העלאת הכל לשרש.

ואחר כוונת הלב הן הן הדברים

במודעות כזו, גם כשמדיחים כלים או מחתלים את התינוק – זו עבודת ה'. אם זו עבודת ה' – לא חיים בחלום. אבל בדרך כלל שוכחים את ה' ומתעסקים בחיתולים ולעשות ספוג'ה וכו' וכו' – זהו חלום. שכחתי את המצפן, את הכיוון.

אבל לב ההמון הנוטים אחר בצעם להטריף לחם חוקם כפשוטו לבבם לא כן ידמה ולבם לא נכון ע"פ הכוונה הראויה רק כל ישעם וכל חפצם למלאות די מחסורם אשר יחסר להם בצרכי גופם ועושים מצרכי הגוף עיקר וזהו

¹⁹ במדבר יב, ו.

²⁰ זכריה י, ב.

²¹ פט ברכות נה, ב.

²² לקומ"ת ה.

²³ שמות כ, ט; לד, כא; ה, יג.

התפלה שחולפת ועוברת האהבה לה' ומתהפך לאהוב את גופו דוקא הרי מובן שגם בתפלה לא ביטל אהבת גופו מכל וכל וההתעוררות שבתפלה את האהבה לה' לבדה אינה אמיתית רק כדמיון החלום שמחבר ב' הפכים ודומה לו שאוהב את ה' ואעפ"כ אוהב את גופו הגם כי לא צדקו יחדו לפי שזה נלקח מכח המדמה אשר יכול לדמות דמיונות שוא.

אם הוא היה מבטל בתפלה את אהבת הגוף – הוא לא היה חוזר לשקוע בה. סימן שכמה שהיה נדמה לו שהוא אוהב רק את ה' ורוצה רק את ה' – הדבר לא היה נכון, היה שקר, גם אז היתה לו אהבת הגוף, אם לא במודע אז בתת-מודע. אם כן, יכול להתיימש, אך הוא אומר – 'לא, אל תתימש, אין שום יאוש עולם כלל!'

במשפט הבא מתחולל המפנה במאמה. עד כאן תוארו חיים של חלום ככח המדמה גמור, בלי שכל, כשנראה שגם הטוב של האדם אינו אמת. מצב ביש בכל החיים, שבהחלט יכול להפיל ליאוש, וכאן באה תפנית. האדם באמת חי בחלום – אבל יש לחלום שרש גבוה: אך באמת הנה בחי' חלום זה שרשו למעלה ויסודתו בהררי קדש עליון.

סוד העיגולים – נשיאת הפכים

ויובן בהקדים מ"ש ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו א'. ופריך בגמ' אטו האידינא לאו שמו א' הוא. ומשני לא כשאני נכתב אני נקרא כו'. והענין כי שמו הוא בבחי' גלות ולכן אינו נק' כמו שנכתב רק בלבוש ונרתק כו'.

הגמרא^צ שואלת איך אומרים שרק "ביום ההוא", כשיבוא משיח, "יהיה הוי' אחד ושמו אחד"^צ – האם היום שם ה' אינו אחד?! והיא מתרצת שבעולם הזה ה' נכתב הוי' ונקרא א-דני – נכתב באופן אחד ונקרא באופן אחר, וממילא אינו אחד. לעתיד לבוא השם יקרא כמו

חלומות של אדם, של "רוח בני האדם העלה היא למעלה"^צ. החלומות הרעים, השקריים, "חלמות השוא ידברו", הם חלומות של בהמות – אני בהמה, חלומות שבאים מהנפש הבהמית שלי. אבל כתוב "אדם ובהמה תושיע הוי"^צ – כמה שזו נשיאת הפכים צריך לעשות חיבור בין האדם והבהמה, והחיבור הוא סוד הזמן, כי כתוב ש-**זמן** הוא יחוד **מה-בן**^צ, **אדם** ועוד **בהמה** (סוד **מהיטבאל** – **מהיטבאל**^צ).

אם כן, בחלומות יש קיטוב – זוגות מושגים: חלום **טוב** וחלום **רע**, חלום **אמת** וחלום **שקר**, חלום **מלאך** וחלום **שד** ויש חלום **אדם** וחלום **בהמה**. חשוב להתבונן בכל המלים הללו (שעולות יחד 1820, **סוד פעמים הוי'** וכו'!). אפילו הזוג הכי רחוק, אמת ושקר, הולך יחד באיזה מקום מאד גבוה (סוד העיגולים, כדלקמן). יש איזו אמת לאמתו שמחברת אפילו את אמת הגאולה ושקר הגלות (החלום).

לא להתיימש!

שוב, הכל כאן שייך למי שדווקא מכוון בתפלה אך אחר כך שוכח את הדבקות בה' – הדברים הגשמיים הם היפך כוונתו בתפלה – וממילא הכל חלום. יתכנו אצלו, אולי בכל יום, זמני התעוררות 'אמתית', זמנים בהם הוא רק אוהב את ה' בלי תערובת זרה – כך הוא חושב בזמן התפלה – ומיד אחר כך הוא נופל מזה. זהו חלום. מכך אפשר ליפול ליאוש – כל מה שאני עושה הוא חלום, לא שוה שום דבר! אדמו"ר הזקן שולל זאת:

והנה גם אחרי הדברים והאמת האלה לא יפול לב האדם עליו לומר כי ההתעוררות שבתפלה והתבוננותו הן דמיונות שוא שהרי הוא כמו החלום שהוא כח המדמה שמחבר ב' הפכים. כי הנה מאחר שרואה בנפשו אחר

צא קהלת ג, כא.

צב תהלים לו, ז.

צג מ"ח מסכת ליל יו"ט פ"ב מ"ג.

צד ע"ח ש"ו פ"ג (מ"ת).

צה פסחים נ, א.

צז זכריה יד, ט.

השרש – הכל אפשרי (מענין שמדמה ספינה רצה באויר או סוס שהופך למאכל לשתי דעות של חכמים ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים"):

ושם הוא בבחי' עגולים שאין בהם בחי' מעלה ומטה רק הכל בהשוואה אחת ובהתכללות והתאחדות כל הענינים בלי שום פירוד והתחלקות כנודע מארז"ל אלו ואלו דא"ח. רק כשנמשך דרך קוים אזי יש התחלקות קו ימין חסד כו' משא"כ בבחי' עגולים אין שם התחלקות כלל ושם כל הדברים המתפרדים למטה מחוברים וכלולים יחד ולא נראה שום פירוד והתחלקות ביניהם.

זו מדרגה עליונה של קדושה, השייכת לחלום. לכן יש איזו מעלה עצומה בחלום הגלות – יש זיקה לעיגול שלמעלה מהקוים, למעלה מהשכל. זהו חידוש מאד גדול. אצל רבי נחמן הכל שכל – כמה שיותר שכל פחות זמן. כאן מסביר שיש גם למעלה מהשכל – העיגולים שלמעלה מהשכל, שבאים לידי ביטוי דווקא למטה מהשכל. מזכיר את מושג השטות אצל הרבי הקודם^פ, שכל העבירות הן שטות שלמטה מהשכל והתיקון הוא בהגעה לשטות דקדושה שלמעלה מהשכל. כאן הוא מדבר על נשיאת הפכים – יש נשיאת הפכים שלמטה מהשכל, סתם בלבול ראש, שיבוש בתוך המחשבה, כח המדמה, ויש לה שרש שלמעלה-מעלה מהשכל, בכתה.

הגילוי בשינה

שוב, החלום הוא כח המדמה שלמטה מהשכל, אבל יש לו שרש באותו דבר ממש – נשיאת הפכים, "נמונע הנמונעות"^{קפ}, שלמעלה מהשכל. אותה מדרגה נמשכת דווקא בחלום, משום שהשכל – שפועל בהקיץ – מונע את המשכת העיגול הגדול. לכן, כדי לגלות את העיגול צריך ללכת לישון:

שהוא נכתב – יהיה גילוי שלם של העצם. אך היום, בגלות, העצם מתלבש-מסתתר בלבוש ואין גילוי אחד.

והנה בגלות הוא בבחי' שינה והסתלקות המוחין תלת כלילן [גו תלת] כו'

אלה אותיות של קבלה, "תלת כלילן גו תלת"^צ – השכל (חב"ד) עוזב והרגש (חג"ת) מתקפל בתוך כחות המעשה (נה"י), כחות המעשה. זהו מצב של עיבור, כמו שבתוך הרחם העובר מקופל – האברים עליונים מקופלים בתוך האברים התחתונים, החג"ת מקופלים בנה"י, ושכל עדיין אין לו בכלל. יש איזה מוחין בעיבור (הראש של העובר), אבל הם קטנות שבקטנות. זהו מצב השינה-הגלות. אכן, אפילו לנפלים, ח"ו, יש חלק לעולם הבא^{צח} – יש לעובר נשמה^{צט}, ובעיבור הנשמה מושכת חיים משרש מאד גבוה:

ואז נשמתו מושכת לו חיים מלמעלה כו' כדי להסביר הוא נכנס למושגים חדשים – עיגולים וקוים. בדרך כלל בקבלה אומרים עיגולים ויושר, אך כאן כתוב עיגולים וקוים, לשון רבים – שלשה קוים, ימין-שמאל-אמצע. שלשה קוים הם ההבחנה בין מציאות למציאות, ההבחנה ששני דברים מנוגדים לא הולכים יחד. ההבחנה מתחילה מהחכמה, מהשכל, אבל מעל השכל עדיין אין קוים – רק עיגולים. בעיגול אין ראש וסוף, הכל הולך יחד, הכל מחובר – גם טוב ורע, גם אמת ושקר. בחלום, כשהשכל מסתלק, הנשמה שואבת את החיים מהעיגולים. העיגולים הם מדרגה מאד גבוהה, עד העיגול הגדול לפני הצמצום הראשון, בו אין קוים, אין יושר. אם אין קוים אין הבחנה בין דבר ודבר ולכן הכל הולך יחד. בחלום הביטוי הוא שרואים דברים שונים ומשונים מורכבים יחד, אך הוא מביא גם דוגמה מתכלית הקדושה – "אלו ואלו דברי אלהים חיים". מצד השכל לא יתכן ששתי הדעות הן דברי אלקים חיים, אבל מצד

ק במאמר ד"ה "באתי לגני" תש"י פ"ג.
קא תשובות הרשב"א, סוף תשובה יח. הובא בספר
החקירה להצ"צ לד, ב.

צז ע"ח שער הכללים פ"ב. ובכ"מ.
צח כתובות קיא, א.
צט סנהדרין צא, ב.

מירושלים כדוגמה להנהגה של צדיקים, אותה ראיתי אצלו לא פעם ולא פעמיים: כשהיינו נוסעים, באוטובוס או ברכב, ומישהו שאל שצריכים בשבילה רוח הקדש, מה לעשות – הוא התחיל להתנמנם, ותוך כדי הנמנום פתאום אמר מה שאמר. צריך להגיע למצב של סילוק השכל ואז הוא כלי – בהיותו צדיק – לקבל מסדרים ממקום שלמעלה מהשכל. במצב הזה העצות שלו הן עצות פלאיות – הוא נקרא "פלא יועץ"^{קב}, אחד משמות המשיח. הוא לוקח את העצות ממקום של נשיאת הפכים, מקום של חיבור הפכים, כמו בחלום – בעל החלום אומר לו. זהו לא חלום שלמטה מהשכל, אלא חלום שמעל השכל (בחינה של "בחלום אדבר בו"). כל אדם שואב משם חיים בשינה־בחלום, אבל באופן לא מודע, ואצל הצדיק יכול להיות גם מודע.

הגילוי בגאולה

כל מה שאנחנו רוצים הוא משיח, מדברים על משיח ועל בטחון. השאלה – מאיפה משיח בא, מהיעגולים או מהקוים? המשיח הוא מעוגל או קוי? אחד עם שכל ישר, או אחד כמו ר' אשר שמתנמנם ואומר דברים פלאיים מתוך העיגול? זהו הסוף, החלק הכי חשוב כאן במאמר: ולע"ל כתיב ולא יכנף עוד מוריך. בכנף ולבוש כו' ולכן ביום ההוא יהיה שמו א' שלא יהא מלובש ומכוסה בנרתק ויהיה נקרא כמו שנכתב כו'. כי עין בעין יראו כו'.

לעתיד לבוא "לא יכנף"^{קה} – השמים־העיגול כבר לא יתלבשו בקדרות החלום, העיגול יתגלה כמו שהוא. גם רוח הקדש של צדיק בנמנום היא בחינה כזו.

כעת חוזר לפסוק הכותרת:

ואזי נאמר בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים. פי' שיתגלה מדרגה ובחי' זו של החלום עד אשר כולם יכירו וידעו וישגו החיות

אך להיות בחי' זו בגילוי למטה אינה כ"א ע"י בחי' שינה והסתלקות המוחין בגלות וע"ז נאמר אלביש שמים קדרות. שמים הם בחי' עגולים הם מלובשים בבחי' קדרות וחשך. שהוא העלם והסתר שאז מאיר ומתנוצץ מלמעלה מעולם העליון שהוא בבחי' עגולים בבחי' חלום שהוא כח המדמה לחבר שני הפכים בנושא אחד כאלו הם אחדים ממש לפי שבאמת בשרשם בעולם העליון הם מחוברים ומיוחדים כי שם הוא בבחי' עגולים כנ"ל רק למטה בהתחלקות הקוין ע"פ חכמה ודעת להיות קו זה כך וזה כך אזי נראה ונגלה ההפוך. שזה ההפוך מזה ואזי הם נפרדים ורחוקים זה מזה.

הספינה הרצה באויר למטה היא שטויות, כח המדמה, אבל למעלה שני הדברים הרחוקים בתכלית באמת מחוברים. שוב, השכל אומר שהדברים הפוכים – לא הולכים יחד. כמו בחינוך, הילד עושה שני דברים – לא הולך ביחד, אתה רוצה להיות ילד טוב? אז זה לא מתאים לך!.

ולכן א"א להיות גילוי בחי' ההתכללות בבחי' גילוי החכמה שהיא ראשית התחלקות הקוין אלא בבחי' שינה והסתלקות המוחין בגלות אזי מתנוצץ ומאיר האור העליון והוא מסתתר ומתעלם בבחי' קדרות וחשך דהיינו בבחי' התלבשות ההעלם כו' ולא בבחי' גילוי כי הגילוי הוא בבחי' חכמה ודעת שהוא ע"פ קוין.

דווקא בחשך של החלום מתלבש השרש הכי עליון וגבוה של העיגולים, אך הוא בהעלם ולא בגילוי – לכן אנחנו בגלות. אם היה בגילוי – כבר היתה גאולה. על כך אומר הרבי^{קב} שהגאולה היא גולה בתוספת א – צריך רק להוסיף את ה"א", המודעות, ואזי ה"גולה" עצמה היא חומר הגלם של הגאולה. אצלנו, בעולם הזה, הגילוי הוא בשכל, והעיגולים יכולים להתגלות רק בשינה.

אנחנו אוהבים להזכיר^{קג} את רבי אשר פריינד

קב שיחת פרשת אחרי מות קדשים ופרשת אמור תשנ"א. מבואר באריכות במאמר "מגולה לגאולה" בספר מודעות טבעית.

קג ראה גם שיעור י"ג שבט ע"ב.

קד ישעיה ט, ה.

קה ישעיה ל, כ.

לעתיד לבוא כולם

יהיו במדרגה זו
– אז יהיה טוב.
כולם יבינו שכל
האלפיים שנה
"היינו כחלמים" –
הם חמש דקות
ואפילו פחות מזה,
שום דבר

הנמשך להם בזמן הגלות שהוא מבחי' החלום. ולכן יאמרו היינו כחולמים.

בגאולה יתגלה ששרש החלום הוא בעצמות אור אין סוף, שלמעלה מבחינת קיום, של חילוק ופירוד. כולם יבינו את חלום הגלות – כמו חלום חוני המעגל. אז כולם יהיו בדרגתו, וממילא לא יקרה מה שקרה לו.

כשהוא התעורר והבין מה שקרה אתו הוא אמר 'אני חוני המעגל', אבל אף אחד לא האמין לו והוא בקש את נפשו למות, אמר "או חברותא או מיתותא". הוא הבין ששבעים שנה שלנו הם כמו רבע שעה – מי שמתעורר אחרי רבע שעה הוא אותו אחד, אבל הוא התעורר לתוך עולם שלא הבינו זאת כלל. הוא במקום אחד והעולם במקום אחר לגמרי, והוא לא יכול היה לסבול זאת והעדיף למות. לעתיד לבוא כולם יהיו במדרגה זו – אז יהיה טוב. כולם יבינו שכל האלפיים שנה "היינו כחלמים" – הם חמש דקות ואפילו פחות מזה, שום דבר.

מעלת יוסף הצדיק על משה רבינו

כעת הוא מגיע לשאלתנו – הענין של משיח. זהו השיא של המאמר, שיכול ללוות אותנו כל השנה בקריאת התורה. שיא מדרגת החלום הוא יוסף, "בעל החלמות"^{קט}. חלום הקדושה מתחיל היום, סולם יעקב, ומגיע לשיא אצל יוסף – שגם חולם וגם פותר חלומות, לא כתוב שיעקב פותר חלומות (רק "ואביו שמר את הדבר"^{קט}), מחכה לקיום החלום). יוסף הוא חלום בעצם, לכן הוא מחזיק את עם ישראל בגלות – "משם רעה אבן ישראל"^{קכ} בזמן הגלות. חשוב לדעת שיוסף, בהיותו סוד החלום, הוא הצדיק של הגלות – זו, מפרנס ומקיים אותנו, בגלות. לעומתו, משה

רבינו הוא הגאולה – "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"^{קט}. הוא הצדיק של הגאולה, של הגילוי – הגילוי הוא קיום והחלום הוא העיגולים.

מי יותר גבוה? זהו הפלא של המאמר – יוצא כאן שיש ביוסף מעלה יותר ממשה רבינו, כמעלת העיגולים על היושר-הקיום, השכל. בפרשת נבואת

משה רבינו ה' אומר שאצל שאר הנביאים "בחלום אדבר בו" אך "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא... ומראה ולא בחידת"^{קכ}, אצלו הכל בהקיץ, הכל עם שכל, כנ"ל. את משה רבינו מנחה השכל שמעל שכל, עליו מדבר כאן רבי נחמן. בלקו"מ כאן אין את יוסף, מי שלמעלה מהשכל למעליותא – לא שכל.

בכך הוא מסיים:

ובזה יובן מעלת ומדרגת יעקב ויוסף ע"י החלומות. ויש בחי' שיוסף הוא יותר במעלה ממדרגת משרע"ה.

לא בכל דבר, אבל יש בחינה מסוימת כזו – בחינה שהגלות יותר מהגאולה, החלום שאנחנו חולמים כעת בא מהמקום הכי גבוה.

נשמות נדב ואביהוא

כעת הוא מגיע למשהו חדש:

ונדב ואביהוא היו נ"ר של יוסף.

נדב ואביהוא הם שני הבנים הגדולים של אהרן, שהיה להם "רצוא" בלי "שוב"^{קכא} – הקריבו "אש זרה"^{קכב} ומתו, בניגוד ל"וחי בהם"^{קכג}

קט ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים ויחי; תו"א משפטים עד, ג.

קי במדבר יב, דח.

קיא מבואר באריכות במאמר הרבי הרש"ב ד"ה "כה אמר ה'" תרמ"ט פ"ג (סה"מ תרמ"ט עמ' רנט ואילך), ומובא ברבי מקומות במאמרי הרבי.

קיב ויקרא י, א; במדבר ג, ד; כו, סא.

קיג ויקרא יח, ה.

קו בראשית לז, יט.

קז שם פסוק יא.

קח שם מט, כד.

כאן הוא מסביר ש"נפש אדם" היינו חלק ה"נפש" מתוך הנרנח"י של אדם-יוסף (שגם הוא ענין גדול):

ואנחנו טמאים לנפש אדם זה אביהוא.

ברבי נחמן, אמרנו שנפש היא שכל החלום (ורוח השכל בהקיץ). הטומאה היא רק טומאת הנפש, טומאת החלום – כידוע שכאשר אדם חולם בלילה הוא עלול להגיע לטומאה, לראות קרי, לשון מקרה הפך המצב בו שולט השכל. אם כן, כל קרבן פסח הוא בזכות אביהוא, ה"נפש אדם" (אביהוא משלים את "נפש אדם" ל-500, סוד "פרו ורבו"^{קכב} ותרגם אונקלוס "פשו וסגו" לשון נפש, וד"ל).

אבל נדב היה מבחי' רוח ולא היו צריכים הזאה בשבילו כלל. ועליו נאמר ורוח נדיבה תסמכני.

כמו שכתוב^{קכג} שיש צדיקים גדולים, צדיקי-אמת, שלא מטמאים – גם כהנים יכולים לעסוק בהם. זו בחינת הרוח של יוסף, ומצדה יכלו בשקט להקריב פסח ראשון.

וז"ש נוהג כצאן יוסף. כי בזמן הגלות הנהגת ישראל הוא בבחי' יוסף שהוא מבחי' חלום מעולם העגולים כו'. ולכן נק' בן פורת"ת אותיות פורת"ר ותופ"ר שמחבר כו'. ולכן היה פותר חלומות.

הוא חותם בכך שיוסף הוא מעולם העיגולים, בו יש נשיאת הפכים. כמו שאמרנו על ר' אשר – צדיק של גלות, של שרש הגלות – שמתוך הנמנום שלו מקבל רוח הקדש. הוא "בן פורת" שפותר^{קכד} חלומות – תופר^{קכה} נכון את צירופי האותיות שמשנתנים בחלום. מי עסק הרבה בצירופי אותיות? רבי אברהם אבולעפיא. הפעולה הזו גופא, עשיית צירופים ושינוי שלהם, היא חלומות ועיגולים (את אחד הספרים שלו כתב רבי אברהם אבולעפיא בצורת עיגולים...).

^{קכב} קכב בראשית א, כח.

^{קכג} קכג כתובות קג, ב ושם תוד"ה "אותו היום שמת רבי".

^{קכד} קכד שער הפסוקים וישב.

^{קכה} קכה קהלת יעקב ערך 'חבו'.

ולא שימות בהם^{קיד} שבתורת משה. תורת משה היא לעשות רק מה שה' מצוה, ואצלם כתוב "אשר לא צוה אתם"^{קטז}. כנראה הוא מבין כאן שנדב ואביהוא הם דוגמה של פעולה מתוך חלום – לא מתוך שכל.

יש ריבוי הסברים בקבלה מי הם נדב ואביהוא. כאן הוא אומר, לפי סוד הגלגולים המבוארים בכתבי האריז"ל^{קטז}, שנדב (הגדול) ואביהוא (השני) הם הנפש והרוח של יוסף הצדיק.

בפרשת פסח שני כתוב שהיו אנשים "טמאים לנפש אדם"^{קטז} ואמרו למשה רבינו "למה נגרע לבלתי הקריב קרבן הוי' במועדו". משה הוצרך לשאול את ה' מה לענות להם, ובזכותם התחדש פסח שני – 'אין אבוד'^{קטז}. כל ענין פסח שני התחדש כי היו אנשים טמאים שתבעו חזק "למה נגרע", לא רוצים להפסיד את מצות הקרבת הפסח – והתחדש שיש עוד הזדמנות, כמו הווארט שלנו ש"עבר זמנו בטל קרבנו" לא אמרינן^{קטז}. כתוב^{קכ} שהטמאים היו נושאי ארונו של יוסף הצדיק, שהלך במדבר עם בני ישראל. כאשר משה רבינו יצא ממצרים הוא לקח את עצמות יוסף עמו – סימן שמשה זקוק ליוסף הצדיק, שיש איזו מעלה ב"נהג כצאן יוסף"^{קכא} לגבי משה, ולכן המנהיג, משה רבינו, חייב לקחת אותו. בכל אופן, זהו ארון של מת (בחינת שינה, מצב שבו חולמים חלומות) והם "טמאים לנפש אדם". לפעמים אדם הוא אדם-דוד-משיח, אבל כאן כתוב שיוסף נקרא "אדם" (משא"כ משה). למה? בדרך רמז, אדם במספר קדמי (חישוב כל אות כסכום כל האותיות עד אליה – א 1, ד 10 ו-מ 145) עולה יוסף.

^{קיד} קיד יומא פה, ב, ובכ"מ.

^{קטז} קטז ויקרא י, א.

^{קטז} קטז לקו"ת (אריז"ל) וארא.

^{קיד} קיד במדבר ט, ו.

^{קיד} קיד לוח "היום יום" י"ד אייר, פסח שני.

^{קיד} קיד שבת בראשית, כ"ד תשרי ע"ד (פ"ה).

^{קכ} קכ סוכה כה, א.

^{קכא} קכא תהלים פ, ב.

לייקר את זמן הגלות, הזמן שלנו עכשיו. מכח המאמר בליקוטי מוהר"ן ראינו את הפירוש הפנימי של "היום", בלי ההסבר של אליהו הנביא – "היום אם בקלו תשמעו"^{קכ}, רק "היום" כפשוטו. זהו "היום" שה' אומר למשיח – "אני היום ילדתיך" כי "בני אתה", אתה הבן שלי, אתה כמוני, אתה עם ה'גנים' שלי, למעלה מהזמן, שכל, אור אין סוף.

קכו תהלים צה, ז.

כל חכמת הצירוף – חכמה רמה ונישאה – שייכת לחלומות.

סיכום

עד כאן למדנו שני מאמרים על סוד החלום, שמתחיל מהיום (חלום יעקב, סולם יעקב) וכולל את כל החדש וכל הגלות. שנזכה להעריך את הגלות ואף על פי כן לזכות ל"בשוב הוי' את שיבת ציון היינו כחלמים", גאולה. בגאולה נדע

הלומד על מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ רבי נחמן התנגד למורה-נבוכים אך בעצמו הפליא את השכל.
- ◆ המציאות מוגדרת בזמן ומקום – ככל שיש לאדם יותר שכל הזמן מתקצר (עד לבטולו) וככל שיש לו יותר כח המקום מתכווץ (עד לבטולו).
- ◆ לאה היא מחשבת שכל וזלפה כח המדמה.
- ◆ שבעים שנה בתורה שבכתב הן חיי דוד ובתורה שבעל פה שינת חוני המעגל (שינת הגלות).
- ◆ בכל רבע שעה יש לחדש את מודעות ה"שויתי הוי' לנגדי תמיד".
- ◆ ברבע שעה יש 270 חלקים – כל רבע שעה צריך להתעורר ולהפוך את ה־רַע ל־עוֹר.
- ◆ הענוה והבטול הם על פי השכל.
- ◆ מודעות המשיח – יחידה שביחידה – משקפת את מודעות ה'.
- ◆ חשוב לזכור שכל ההיסטוריה היא פרקים בתולדות חיי המשיח.
- ◆ היסטורית הצרות של המשיח – מאז בריאת העולם – מביאה אותו לרמת שכל שמאינת את הזמן.
- ◆ אור השכל מבטל את חשך תחושת הזמן והמקום.
- ◆ אצל משיח הכל "יום" – בלי חשך ומשברים.
- ◆ כשיש כח – חיות והתלהבות בעבודת ה' – זוכים לקפיצת הדרך/הארץ.
- ◆ הזמן שייך ליחוד זכר ונקבה.
- ◆ הזמן והמקום קיימים במודעות העצמית – בויתור על המודעות העצמית זוכים לכח ושכל איך-סופיים להבאת הגאולה.
- ◆ חיים מפוצלים – של התעוררות בתפלה ואחריה שקיעה בגשמיות – הם חלום הגלות.
- ◆ עבודת ה' בגשמיות היא דווקא מתוך מודעות וכוונה.
- ◆ שרש חלום הגלות, שלמטה מהשכל, בנשיאת הפכים שלמעלה מהשכל.
- ◆ אצל הצדיק השרש גלוי גם בזמן הזה והוא זוכה בנמנום לרוח הקדש.
- ◆ יוסף בעל החלומות הוא צדיק הגלות (ויש לו מעלה על משה, איש התורה-השכל, צדיק הגאולה).
- ◆ בגאולה יתגלה לכולנו השרש המופלא של חלום הגלות.

מה היחוד שלך?

ה החסדים ו־ה הגבורות, שרש הזכר ושרש הנקבה¹) ולדבקות שבכתר² (שרש הדעת בעל-מודע).

ואכן, תשומת הלב של יעקב מכוונת בעיקר ליחודים בעולם הקנין, עולם האצילות³ וקניניו הנצחיים – "ולמקנהו עשה סֶכֶת"⁴ (סוכה היא סוד יחוד השמות הוי' וא־דני⁵, ז"א ונוקביה). לעומת זאת, לעולמות התחתונים בריאה-יצירה-עשייה (עולם הבנין, עולם המנין ועולם הענין⁶) הוא מתייחס ב"הבנה בעלמא" ("ויבן לו בית"). עולם הבנין, עולם הבריאה, הוא בגדר "אפשריות המציאות", ולכן בעניני העולם הזה "הן ולא שוין אצלו"⁷ – הוא 'זורם' עם ההשגחה העליונה, כשכל ענינו הוא ליחד יחודים במה שמזמנת לו ההשגחה (ולקיים בכך "בורא עולם בקנין [המשכה מאצילות לבריאה] השלם זה הבנין [בהשלמת עולמות בריאה-יצירה-עשייה]⁸). והרמז: ממוצע כל מלה ב"ולמקנהו עשה סֶכֶת" הוא "יעקב יעקב"⁹, וכל הביטוי עולה מב פעמים הוי', מספר האזכרות שבתפילין¹⁰, העולה "ומי כעמך כישראל [הוא-הוא יעקב] גוי

ויעקב נסע סֶפְתָה ויבן לו בַּיִת. פירוש: עיקר עבודתו של יעקב אבינו עליו השלום היה תמיד ביחודים והדבקות הנרמז בתיבת "סֶכֶתה" המרמזת על היחוד, כידוע. ואף שהיה צריך לחשוב בעניני ביתו והונו, לא היה מעיין בהם בעיקר מחשבתו אלא בהבנה בעלמא. וזהו "ויבן לו בית", הבנה, "ולמקנהו עשה סכות", פירוש עיקר קנינו, דהיינו לקנות עולם הבא, היה רק יחודים והדבקות, והבן. משנה "החוטט בגדיש לעשות לו סוכה", כי ידוע שסוכה היא יחוד. ואמר, כשהצדיק הגדול רוצה לקרב ולהתחבר לעצמו את הכל בשוים כדי לעשות יחוד עמהם, זה אינו יכול לפעול, כי כל אחד צריך לעבוד בעצמו היטב לבא אל היחוד האמת, וזהו "החוטט בגדיש", לרמז על כל העולם הנקרא גדיש, פסולה משום תעשה, פירוש אתה תעשה בעצמך, ולא מן העשויה על ידי אחרים, וק"ל.

יחודים ודקות

מדת יעקב אבינו היא התפארת, "הבריה התיכון המברח מן הקצה אל הקצה"¹¹, והוא עולה לעבודת היחודים בדעת (שפנימיותה כח היחוד¹², "האדם ידע וגו"¹³, כאשר בה מתייחדים

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעד.

א ע"פ שמות כו, כח; לו, לג.

ב ראה סוד ה' ליראיו שער א פ"ג (ובשיעורים בסוד ה' ח"ג); ספר הנפש פ"ז.

ג בראשית ד, א.

ד ע"ח שער הכללים פ"ו. ובכ"מ.

ה ראה לקו"ב לר"ה מפאריטש לשער היחוד פ"ג (הובא ונתבאר בכלל גדול בתורה ביאור ב ובכ"ד).

ו תו"א עו, ב ובכ"ד.

ז בראשית לג, יז. בתורה יש עוד "סֶכֶתה" – "ויסעו בני ישראל מרעמסס סֶכֶתה" (שמות יב, לו). ה"סכתה" בפרשתנו בארץ ישראל וה"סכתה" בשמות במצרים – נמצא שיש עבודת היחודים של ארץ ישראל ועבודת היחודים של חו"ל.

ח זהר ח"ג רנה, ב. פע"ח שער חה"ס פ"ד.

ט אשא עיני מאמר "מה רבו מעשיך הוי" פ"ג ובהערה סד.

י ראה ד"ה "ציון" תרס"ב (סה"מ תרס"ב עמ' שנו); ד"ה "שובה" תרפ"ו (סה"מ תרפ"ו עמ' ל). סוד ה' ליראיו ש"ב פ"א.

יא תניא אגה"ק יא.

יב פיוט "איש חסיד היה" למוצש"ק.

יג בראשית מו, ב.

יד כמודגש בהקדמת תקו"ז (ט, א); תקו"י (כו, א).

כאן רואים שגם אצל אבי חסידות פולין, הרבי ר' אלימלך, השפעת הצדיק מוגבלת – יש ודאי בחינה שהצדיק מחיה את העולם, אך תכלית "יחוד האמת" תלויה בעבודה בכח עצמו (כלומר, הצדיק יכול להחיות אחרים, אבל כדי שהם יהיו צדיקים-מייחדים בעצמם, במדת "צדיק יסוד עולם"^{טו} – כמגמת 'ספרן של צדיקים'^{טז} – עליהם לעבוד היטב בעצמם).

בעומק יותר, הצדיק "החוטט בגדיש" המתואר כאן לא טועה לחשוב שדי בעבודתו כדי שיתחולל יחוד אצל כולם, אלא רוצה "לקרב ולהתחבר לעצמו את הכל בשוים כדי לעשות יחוד עמהם" – הוא חושב-מדמיין שכולם יכולים לעבוד עמו-כמותו בשוה. כך, הרבי מקוצק אמר^{טז} ששאף שיהיו עמו 300 חסידים שיעלו כולם על הגגות ויצעקו "הוי' הוא האלהים"^{טז}, אך לא הצליח להעמיד את אותם חסידים; אדמו"ר האמצעי בצעירותו חשב שיוכל לדרוש מכל האברכים להגיע בעבודתם לדרגתו שלו (עד שאחד האברכים טען כנגדו שלא כולם נולדו לאב כמו אביו, אדמו"ר הזקן, ובכך 'הפך אותו לחסיד')^{טז}; וגם רבי נחמן מברסלב חשב שהוא מורה דרך ש"ממנו יראו וכן יעשו" ממש^{טז}.

אכן, המשמעות האמתית של עבודה בכח עצמו היא שלאור הדוגמה האישית שנותן הצדיק נדרש כל אחד לעשות את עבודתו לפי ענינו ומדרגתו, "כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה"^{טז}, ולא יותר. "לא עליך המלאכה לגמור" – להגיע למדרגת צדיק גמור (כמו הרבי שלך) – אך "ולא אתה בן חורין להבטל ממנה"^{טז} ועליך להתייגע

אחד בארץ"^{טו} (הפסוק המופיע ב"תפילין דמארי עלמא"^{טו}) – בכח יעקב לגלות את ה"אחד" גם בארץ (וכנודע^{טז}), בכל מעשה המקלות פעל יעקב את הענין הפנימי של תפילין).

בלשון הנועם אלימלך, הניגוד הוא בין "עניני ביתו והונו" ל"יחודים והדביקות" – רמו לפסוק "בית והון נחלת אבות" (בית בבריאה והון ביצירה-עשיה) ל"ומהו' אשה משכלת"^{טז} שבעולם האצילות ("האשה נקנית"^{טז} בעולם הקנין). ה"אשה משכלת" הראשונה היא שרה אמנו, שנקראת גם יסכה^{טז}, סוד עבודת היחוד של הסוכה.

עבודה בכח עצמו

עיקר החידוש בדברי הנועם אלימלך הוא שפעולת היחוד, סוד ה"סוכה", צריכה להיות באופן של "תעשה' ולא מן העשוי"^{טז} – כדי "לבא אל היחוד האמת" "כל אחד צריך לעבוד בעצמו היטב", שהרי יחוד-מפגש אמתי תלוי בנוכחות של האדם עצמו (גם אם משהו אחר צדיק וטוב ממנו), עם האמת שלו (שעל כן פנימיות היסוד, המחולל את היחוד, היא מדת האמת – "תתן אמת [יסוד-יוסף]^{טז} ליעקב [תפארת, קו האמצעי]^{טז}). לכן, אין טעם שהצדיק יהיה "חוטט בגדיש" וינסה לפעול את היחוד באופן אחיד ושוה בקרב ה'עולם' (ה"גדיש"). בדרך כלל התביעה ל"עבודה בכח עצמו" היא שיטת חב"ד, בניגוד לגישת "וצדיק באמונתו יחיה"^{טז} שרווחה בחסידות הכללית.

טו שמואל ב ז, כג. ספר גימטריא (אורבך וקסלר, ירושלים תש"מ) מאמר "בסוד תפילין".

טז ברכות ו, א.

יז זהר ח"א קסב, א.

יח משלי יט, יד.

יט קדושין פ"א מ"א.

כ רש"י על בראשית יא, כט (ע"פ סנהדרין סט, ב).

כא סוכה יא, ב ובכ"מ.

כב ראה זהר ח"ג רלו, א; רמד, ב. ובכ"מ.

כג מיכה ז, כ.

כד וראה לקו"ד ח"א עמ' קמא, ב.

כה משלי י, כה.

כו כך נמסר מהרה"ח ר' ישראל סופר רזנצוויג – בשם הרה"ח ר' שמואל, מתלמידי אדמו"ר הצ"צ – שאמר אדמו"ר הזקן ביחס לנועם אלימלך.

כז קול שמחה, תורת שמחה אות שמה; אמת ואמונה אות שכת.

כח דברים ד, לה ובכ"מ.

כט סיפורי חסידים (זוין), תורה, סיפור 149.

ל שיחות הר"ן אות קסה.

לא זהר ח"א קג, ב.

לב אבות פ"ב מט"ז.

לב חוטי הציצית), המקננים באצילות (ועל דרך התוספת של מוחין דאבא בקידוש על גבי "שבת מיקדשא וקיימא"^{לח} שמצד מוחין דאמא^{לט}).

האמרי אמת מסביר^מ כי מדין "תעשה ולא מן העשוי" בסוכה ישנה יש לחדש דבה, ובעבודת ה' היינו תוספת חידוש ("תעשה") על גבי הפנימיות הקיימת זה מכבר ("העשוי") ולשם כך די ב'נענוע' – התחדשות כל שהיא במקיפין דאמא (סוכה^{מא}) שמקננא בכורסיא^{מב}, עולם הבריאה. ההתחדשות בעבודה (שלא תהיה ישנה וישנונית, ישנה גם מלשון "אני ישנה"^{מג}) תלויה בתחושת ההתחדשות של בריאה יש מאין – סוד עולם הבריאה.

הייטב לב מביא^{מד} ש"תעשה ולא מן העשוי" היינו "עבודה מחודשת" שנדרשת ממנו, כפי שכל אחד מהאבות עבד את ה' בבחינה אחרת, מחודשת ביחס לדורות האחרים. עבודת כל אחד במדתו (כמדות האבות – אברהם במדת האהבה, יצחק במדת היראה ויעקב במדת האמת) שייכת לעולם היצירה, עולם המדות. "אין קורין אבות אלא לשלשה"^{מה}, המדות העיקריות חסד-גבורה-תפארת, אבל החג"ת נכללות בריבוי גוונים עד אין סוף. כל אחד מהאבות נקרא **ישראל**^{מו} ולכל נשמה מצאצאיהם, בני ישראל, יש מדה בלב המיוחדת לה ממש וגם אות מיוחדת בתורה המשמשת כ"מדה שהתורה נדרשת בה" בלימוד כל התורה – "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"^{מז} ומנקודת המבט של כל אות נדרשת כל אות ומלה בתורה באופן חדש ויחודי^{מח}.

לח ביצה יז, א.

לט ראה סה"מ תרפ"ט עמ' 81. ובכ"מ.

מ סוכות תר"ע ד"ה "איתא בגמרא שעל לע"ל".

מא שעה"כ דרושי חה"ס ג; פע"ח שער חה"ס פ"ג.

מב תקו"ז תקון ו (כג, א).

מג שה"ש ה, ב.

מד פרשת ויצא ד"ה "ואת אבא מארי".

מה ברכות טז, ב.

מו בראשית רבה סג, ג.

מז מגלה עמוקות רנ"ב אופנים אופן קפו.

מח וראה תניא אגה"ק כו (קמד, ב'קמה, א).

קשה עד שתגיע לעצמך האמתי, להיות 'עצמי' לפי דרגתך שלך ('עצמי' הוא אדמו"ר ועל כל אחד להתכונן להיות אדמו"ר^{נג} – 'עצמי' לפי דרגתו שלו).

גם בענין התיקון הנדרש מאנשים, אל לו לצדיק 'לחטט' ב'עולם' – על כל אחד לתקן את עצמו, בעבודה התואמת את מצבו וענינו בכל רגע נתון, כאשר "יום ליום יביע אמר ולילה לילה יחווה דעת"^{נד} בשינוי הזמנים-המצבים (וממילא, גם כאשר הצדיק נותן 'תיקונים' הם 'בערבון מוגבל', חיצוניים-יחסית לעבודת התיקון האפשרית לאור מה שרק האדם חש ו"לב יודע מרת נפשו"^{נה}).

העבודה בכח עצמו, לפי מדרגתו-שלו, נמוכה יותר מהעבודה הנעלית בכח הצדיק או בשהו אליו, אך אף על פי כן עבודה זו יקרה יותר בעיני ה' יתברך, כפי שכתוב בלוח "היום יום"^{נו}: "עס דארף זיין עבודה בכח עצמו. העכער איז אז מ'נעהמט פאר'ן האנט און מ'פירט. טייערער איז אז עס איז בכח עצמו" (צריכה להיות העבודה בכח עצמו. נעלה יותר כשלוקחים ביד ומוליכים. יקר יותר כשזהו בכח עצמו).

תעשה ולא מן העשוי

להשלמת התמונה נביא עוד ארבעה פירושים בחסידות ל"תעשה ולא מן העשוי" ב'עבודה', כנגד עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה:

הצמח צדק מסביר^{נז} (ביחס ל"תעשה ולא מן העשוי" בציצית) כי "העשוי" הוא השפע הקצוב לבריאה בסדר ההשתלשלות ומהאדם נדרשת עבודת "תעשה" – להמשיך אור חדש מיוחד פנימי דחכמה ובינה. האור הקצוב שייך למוחין דאמא, מקור סדר ההשתלשלות, והאור החדש נמשך ממוחין דאבא (**לב** נתיבות חכמה, כנגד

לג שיחת הו"ר תשנ"ב.

לד תהלים יט, ג.

לה משלי יד, י. וראה יומא פג, א.

לו כ"ט מנחם-אב.

לז אוה"ת במדבר ח"ב עמ' תקסא.

מהיר ועליו

האצילות פה גם בעולמות התחתונים) – ארבעה אופני עבודה בהם אפשר לממש את דברי הרבי ר' אלימלך כל אחד בדרגתו־עולמו שלו: צדיק 'אמתי', רבי שהוא צדיק גמור, הוא נשמה דאצילות שהיא גם נשמה חדשה (וגם נשמה כללית, ומכאן כחו גם לפעול על כולם)³³ – הצדיק הממשיך אור חדש בעולם האצילות. צדיק של עולם הבריאה, שעיקר כוחו בהתחדשות יום־יומית בכל מעשיו, מתוך חויה טריה של התחדשות העולם יש מאין. צדיק של עולם היצירה, שעיקר מגמתו היא למצוא את המדה המיוחדת שלו בעבודת ה' ובלמוד התורה. צדיק של עולם העשיה, שהצדיקות שלו מתבטאת בשליחות של לקיחת אחריות על יהודים אחרים והוא שואב את כחו מיחוד וקיבוץ הכחות הנפרדים שבעולם הזה (וריכוזם סביב עבודת ה').

נג ראה לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" פ"ב; מלך ביפיו מאמר "נשמת רשב".

ובעטרת ישועה כתב³⁴ שיש צדיק שאינו חזק כל כך מצד עצמו, ואת שפע הקדושה שלו הוא מקבל מהחסידים הנאספים אליו. לכאורה, זהו חסרון של "תעשה ולא מן העשוי", אלא שחז"ל אמרו (בנוגע ללולב ועוד) ש"לקיטתן זו עשייתן"³⁵ – התאספות־התלקטות החסידים היא־היא עשייתן. ליקוט הענפים הנפרדים הוא העבודה בעולם העשיה ("אף עשיתיו"³⁶), שע"י הליקוט נעשה עולם התיקון – באור חוזר מה'עולם' המתקבץ לצדיק, סוד המלכות שמקננת בעשיה. אם כן, יש כאן ארבע מדרגות של 'עצמי', בארבעת העולמות (כשכל מדרגה היא עוד קומה של הגילוי ש"אצילות איז אויך דא"³⁷),

מט פרשת נח אות ד (וראה גם עטרת ישועה מועדים בנוסח הסליחות דער"ה אות כב).

נ סוכה יא, ב.

נא ישעיה מג, ז.

נב מאמר הרב הנגיד ממעזריטש. ראה סוד ה' לראוי ש"ב פ"ה.

זהב שלמה

ביאורים בפירוש רש"י | פרשת וישלח

ויירא יעקב

האם יש צער בהריגת הרודף

המפרשים התקשו: מה הצער אם יהרוג את עשו, והרי "הבא להרוג השכם להרגו"^א? הרא"ם כתב בשם התנחומא שיעקב הצטער "שמה יהרוג את עשו ויקללנו אביו" (ולפנינו בתנחומא ליתא), דהיינו שאין צער על עצם הריגת עשו כיון שבא להורגו, אלא שיצחק עדיין החזיק את עשו כאדם כשר ולא יאמין שבא להרוג את יעקב ולכן יצטער ואף יקלל את יעקב. ועוד מפרשים: גם כשעשו בא לקראת יעקב עם ארבע מאות איש, עשה עצמו כאילו בא לכבודו, אלא שמלאכי יעקב גילו את כוונת עשו הנסתרת לפגוע ביעקב, ולכן היה יעקב מיצר שאם יהרגו כדיון רודף עדיין יהיה חילול השם, ובפרט לא יוכל לשאת פני יצחק אביו^ב. ויש מפרשים שיעקב עצמו לא ידע האם עשו בא להורגו, ולכן חשש שאם יפגע בו והוא לא בא להורגו הרי הרגו בחנם ואם לא ישמר מפניו יהרג הוא^ג.

אולם אחרים^ד מפרשים שהצער הוא בעצם הריגת עשו, ואע"פ שהוא רודף והריגתו היא כדין, מכל מקום יש צער ליעקב שיבוא לידי שפיכות דמים, כעין "מגלגלין חובה על ידי חייב"^ה, ו"גם

[לב, ח] ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות.

ויירא ויצר וירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים.

רש"י בא לפרש את הכפילות "ויירא ויצר" (כמ"ש במדרש "לא היא יראה לא היא צרה [בתמיה, כלומר הרי אין יראה בלא צרה. רא"ם]^ו"), ומפרש שהיראה היא החשש על עצמו שיהרג, והצרה-צער היא שמא יהרוג הוא את עשו ואנשיו. כי לשון יראה שייך על עצמו, כמו שמפורש בהמשך "כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני אם על בנים", ואילו "ויצר" היינו "שמייצר ומצער קצת שיבוא תקלה מידו לאחרים"^ז. וכן ממה שנאמר "ויירא יעקב מאד ויצר לו" מוכח ש"ויירא" גדול יותר מ"ויצר" כי היראה היא על עצמו^ח.

מה שרש"י מפרש "אם יהרוג הוא את אחרים", היינו שיעקב התכוון גם למלחמה, וכמו שמפרש בפסוק הבא "והיה המחנה הנשאר לפליטה, על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה"^ט.

ערוך מרשמות הרב ע"י יוסף פלאי.

א באר מים חיים, וכו"ב בדברי דוד.

ב לפי משיח אלמים וצידה לדרך.

ג ולא כראב"ע ורוב המפרשים שפירשו "והיה המחנה הנשאר לפליטה" על ידי שיברחו או שתבוא להם הצלה מה' וכו"ב.

ד רש"י שמות כב, א.

ה לפי חן טוב. באר מים חיים (טשערנוביץ).

ו צפנת פענח למהרי"ט.

ז לפי יפה תואר, דברי דוד, נחלת יעקב. מתנות כהונה.

ח רש"י דברים כב, ח.

גם למעלה מהטבע; ולבסוף נמצאת הברירה הגרועה של מלחמה, מתוך צער ("ויצר") ובדיעבד, אלא שבפסוקים נכתב סדר הדברים בפועל (תחילה הכנה דחופה של "ויחץ", אחר כך פנאי להתפלל ולבסוף משלוח הדורון בעיתוי הנכון). זהו "תמורת שלום מלחמה"^{טו}, עדיף לפתוח בשלום ואם אין ברירה אזי מלחמה. ועוד, סדר השלשה ברש"י מכוון בפנימיות: דורון כנגד "חסד לאברהם"; תפלה כנגד גבורה, שייך ליצחק עמוד העבודה; מלחמה כנגד היסוד (יעקב הוא "תפארת גופא" והיסוד הוא "סיומא דגופא"), "תמורת שלום מלחמה" היא תמורת היסוד.

והרא"ם מחלק בין עשו עצמו לאנשים שבאו עמו: האנשים שבאו עם עשו רוצים לפגוע במשפחת יעקב ודינם כדין רודף שצריך לפגוע באחד מאבריו (אם אפשר)^{טז}, ועליהם ודאי הצטער יעקב אם יהרגם מחמת בלבול המלחמה ולא ידקדק לפגוע באחד מאבריהם. אך עשו ודאי בא להרוג את יעקב עצמו (ולכן יעקב רשאי להורגו בלי לדקדק^{יז}) ולכן הצער הוא רק מפני התגובה של יצחק. אך הלבוש כתב שודאי היה מותר ליעקב להרוג את אנשי עשו, כיון שבאים לפגוע באנשיו של יעקב, וכמו בדין הבא במחלת שכיין ש"אין אדם מעמיד עצמו על ממונו" אנו אומרים שהגנב בא גם על דעת להרוג אם יתפסהו בעל הבית, ולכן מותר להרוג, קל וחומר במי שבא להרוג את בני ביתו של האדם^{יח}. ובכנסת הגדולה^{יט} השיג על הרא"ם מטעם אחר, שבמלחמה אין צורך לדקדק בזה (וכן מסתבר, שהרי בשעת מלחמה נאמר "טוב שבגוים הרוג"^כ). והגור אריה פירש שהחשש של

ענוש לצדיק לא טוב^ט, וכמו ש"אין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, מעשה ידי טובעי בים ואתם אומרים שירה?"^כ כך יעקב שדומה לבוראו^{כא} מעדיף שהרשעים יחזרו בתשובה ולא יפלו. וכיו"ב באחת מנוסחאות התנחומא^{כב} "מפני שלא יתקל יעקב בשפיכות דמים. אמר יעקב מה נפשך, אני הורגו הרי אני עובר על לא תרצח הוא הורגיני וי". וכיוצא בזה נאמר לאברהם אחרי מלחמת המלכים "אל תירא אברם אנכי מגן לך" ופירש רש"י "אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת", הרי שגם אברהם היה תחילה מיצר ודואג על הנפשות שהרג במלחמה. וכן יעקב העדיף שלא להיכנס במלחמה אלא לפעול בדרכי שלום, כמו שאמר בצאתו מהארץ "ושבתי בשלום אל בית אבי"^{כג}, וכמו שבכל מלחמה יש דין קריאה לשלום (עשו = שלום, הוא הלעומת-זה של שלום אך יעקב רוצה להשלים עמו ולתקנו)^{כד}.

נמצא שאע"פ שיעקב התכוון למלחמה, מכל מקום אפשרות זו היתה בדיעבד מבחינתו. ובוה מובן לשון רש"י בפסוק הבא "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה. לדורון ותעבור המנחה על פניו. לתפלה אלהי אבי אברהם. למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה"^{כה}, ולכאורה תמוה שכתב את השלשה בסדר הפוך מהפסוקים, והיה לו לומר "למלחמה, לתפלה ולדורון!" אלא שלכתחילה יעקב רוצה לפעול בדרך של דורון, השתדלות בדרך הטבע להגיע לפיוס (רצון ה' שנפעל בדרך הטבע); אחר כך פונה לדרך של תפלה, "הצילני נא"

ט משלי יז, כו. ברכות ז, א.

י מגילה י, ב. סנהדרין טל, ב.

יא כרש"י לקמן לג, כ "הקב"ה קראו ליעקב אל". ויקרא רבה לו, ד "אמר הקב"ה לעולמו... יעקב בראך יעקב יצרך".

יב תורה שלמה כאן הערה מט.

יג וכן ביאר החתם סופר (עה"ת כאן) שדוקא אם יתקיים "ושבתי בשלום" אז יוכל לבנות "בית אלקים", אבל אם יהיה שופך דמים לא יוכל לבנות בית מקדש, כמו שהיה עם דוד המלך.

יד רמב"ם הלכות מלכים פ"ו ה"א.

טו שלום מלחמה = צבאות, ועם יעקב = 681 = 3 פעמים

ברכה. ובפסוק שלנו: ויירא = ברכה = יעקב מאד!

טז סנהדרין נז, א.

יז וראה מה שאסף וציון בספר פרדס יוסף כאן.

יח וראה צידה לדרך (תלמיד הלבוש).

יט בלשונות רש"י (בהוצאת מכון הכתב כרך 'כללים ולשונות' עמ' 273). וכן חזר וכתב בהגהות הטור ח"מ תכה אות כא. וראה חומת אנך שמואל"ב פ"ח.

כ תוס' ע"ז כו, ב ד"ה ולא. רמב"ם הלכות רוצח פ"ד

הגרים שיצאו מעשו, ובפרט רבי עקיבא ורבי מאיר, וזהו "כי ציד בפיו", בתוך הפה של עשו נמצאות נשמות אלו. וזה סוד לשון רש"י כאן "אם יהרוג הוא את אחרים" – שהרי "אחרים" הוא כינוי לרבי מאיר^{כד}. יעקב לא רוצה שעשו יהרג, כי התיקון השלם הוא דווקא כאשר עשו יכלל ביעקב.

והנה **יעקב** ועוד **אחרים** (דהיינו "ויירא יעקב" על יעקב עצמו, "ויצר לו" על אחרים) = **אמת**. "תתן אמת ליעקב"^{כה}, והאמת הזו נצרכת גם לניצוצות הקדושה שיש בעשו, וכן בהמשך הפרשה יעקב גבר על שרו של עשו שנאבק עמו, והכריח את המלאך להודות לו על הברכות, ובכך הכליל את המלאך בתוכו (כרמוז בכך ש**יעקב** ועוד **שטן** = **ישראל**).

יעקב הוא עמוד התורה, "עמודא דאמצעייתא" (אברהם הוא עמוד גמילות חסדים ויצחק עמוד העבודה), סוד תורה שבכתב, ואילו נשמות הגרים שיצאו מעשו הם סוד תורה שבעל פה – רבי **עקיבא**, שהוא נשמת **יעקב** עצמו, "כולהו אליבא דרבי עקיבא"^{כז}, ורבי מאיר תלמידו של רבי עקיבא שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו.

כד הוריות יג, ב. פירוש זה ברש"י מובא בכמה ספרים: שפתי צדיק בשם הרה"ק מקאצק. אמרי נעם דדיקוב. עבודת הגרשוני. עטרת צבי ובהגהות מהרצ"א כאן (וכן מובא בשם הגר"א ולא מצאנו לע"ע).

כה מיכה ז, כ. וראה על דרך זה שפת אמת וישלח תרס"א ובכ"מ.

כו סנהדרין פו, א.

יעקב שמא האנשים שבאו עם עשו באו מיראת עשו וכדו' ואין כוונתם להרוג, ואע"פ שמן הדין כיון שהם באים אתו יש לפגוע בהם, מכל מקום זהו "כמו חטא בשגגה" אם באמת לא היתה כוונתם להרוג^{כח}. על כל פנים, מדברי שלשתם, הרא"ם הגור אריה והלבוש, עולה שאם הריגת הרודף היא בדין גמור אין בזה מקום לצעה, ולא כמפרשים האחרים. כלומר, המפרשים נחלקו האם יעקב הוא כמו הקב"ה שאינו שמח במפלת הרשעים (שנהרגו בדין) או כבני אדם השמחים ושרים באבוד אויביהם (שהרי "הוא אינו שש אבל אחרים משיש").

צער על "אחרים"

והנראה בזה, שהצער של יעקב היה גם אם יהרוג בדין הגמור, אך לא מעצם העובדה שנאלץ לשפוך דם, אלא (בעיקר) ממה שידע יעקב שטמונים בעשו ניצוצות גדולים של קדושה^{כט}. כך מבואר באר"י^ל שייצחק אבינו אהב את עשו כי ידע שיש בקרבו ניצוצות אלו, והם נשמות

היא"א כפירוש הכס"מ שם. בית יוסף ושו"ע חו"מ תכה, ה (והתבאר בספר תורת המלך ואכמ"ל).

כא ונראה שהגור אריה לשיטתו במעשה שמעון ולוי, לקמן לד, יג, שבמלחמה יש כללים אחרים לגמרי. אך הרא"ם סובר כנראה שכאן אין שתי אומות ממש.

כב ובתולדות יעקב יוסף כאן "ויירא שמא יהרג ע"י היצה"ר ותאוות החומר. ויצר לו, שלא יהרוג את אחרים, הוא היצה"ר. כי יותר טוב שיכניע גם היצה"ר בקדושה". וראה אגרא דכלה כאן.

כג ליקוטי תורה ספר עובדיה.

מלאכים בראש

"וישלח יעקב מלאכים", מפרש רש"י "מלאכים ממש". מובא בספרים שה' רוצה שכל יהודי ויכל לשלוט על המלאכים. בצורה פשוטה, האדם משדר כח במחשבה שלו. המחשבות שלך הן המלאכים שלך, ואם אתה שולט על מחשבותיך, בטהרת המחשבה, אזי אתה יכול לשלוט אותן, לשדר אותן שיפעלו בעולם (שהרי "במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא"). **יעקב = מלאך מלאך**, והמלאכים הם בראש שלו, **ישראל** אותיות **לי ראש**.

[התוועדות י"ד כסלו תשע"ח]

המדור מוקדש לזכות:
השליחה החילת בצבאות ה' רחל ביילא תחי' שאול
לרגל יום הולדת שלש - י"ז כסלו

הסיפור החסידי

המגיד ממעזריטש | נשמות אבודות

רבי דוב בער, המגיד ממעזריטש, היה תלמידו וממשיכו של הבעל שם טוב הקדוש, ובתקופת הנהגתו הצטרפו אל החסידות רוב מניין ובניין של גדולי הדור הבא. אף שבניגוד לרבו היה המגיד יושב אוהל מובהק, את תלמידיו שלח למקומות רבים בפולין וליטא, ואף לגרמניה הרחוקה (פיזית ורוחנית). החסידות שגשגה, ומטבע הדברים, גם ההתנגדות לה העמיקה. מסופר כי המגיד נפטר בעקבות המחלוקת העזה, כאשר כמה מתלמידיו השיבו מלחמה שערה והדבר עלה לו בכריאותו ולבסוף בחייו. בשנת תקל"ב פרצה במעזריטש מגפה. ר' זושא הביא את המגיד ובני ביתו לאניפולי, שם התגורר המגיד כשבעה חודשים עד ליום הסתלקותו ב"ט בכסלו תקל"ג. לאחר פטירתו, התפזרו תלמידיו ברחבי אירופה והפיצו את החסידות במקומם, בהניחם את יסודותיה של תנועת החסידות כפי שהיא כיום.

מספיק עוד, קורה דבר מוזר: ר' עזריאל נכנס אל המגיד ששולח אותו ללמוד במנוחה, ובערב שבת נותן לו הגבאי – ששה זהובים... התבייש ר' עזריאל מפני אשתו על הסכום הזעום, אך מה יכל לעשות? זרק את הכסף על השולחן בביתו וברח לבית המדרש.

כעבור שבוע מקבל ר' עזריאל ארבעה זהובים, לאחר מכן שניים ובשבוע שאחריו לא כלום. נכנס ר' עזריאל אל הרבי בשאלה: מה עלי לעשות? אין אוכל בבית! עונה לו המגיד: נו, אם כך, צריך להתחיל לעבוד!

מכר ר' עזריאל כמה חפצים, ובתמורתם קנה מעט קאשע (כוסמת) למכור בשוק. כסף לשכירת דוכן לא היה לו, ואשתו עמדה בצד רחוב השוק וחיכתה לקונים. לאחר כמה ימים בהם לא הרוויחה כמעט דבר, מצאה סחורתה חן בעיני המשרתת בבית המושל, שקנתה ממנה כמות גדולה. אשת המושל שמה לב לשינוי שחל במאכלים, והמשרתת סיפרה לה על המוכרת החדשה. אשת המושל ציוותה עליה לקנות רק מאשתו של ר' עזריאל, ומצבם

ר' עזריאל, חסיד המגיד ממעזריטש, היה אברך צעיר וישוב בשקידה על התורה ועל העבודה בבית מדרשו. כמובן, פרנסה לא צומחת מכך, ולאחר זמן מה פנתה אליו רעייתו בשאלה: אתה יודע שאין אוכל בבית, מה לעשות? הלך ר' עזריאל אל המגיד, והצדיק ענה לו: אל תדאג, לך ללמוד ויהיה בסדר.

הגיע ערב שבת, ופתאום מגיע הגבאי ונותן לר' עזריאל, מטעם המגיד, שני זהובים לפרנסתו. אמנם זה איננו סכום גדול, אך הם שמחים בכך. התמיכה מבית המגיד המשיכה להגיע מידי שבוע, אך כשהתרחבה המשפחה שבה אשתו של ר' עזריאל ובקשה את עזרתו, והוא פנה אל המגיד. אל תדאג, לך ללמוד ויהיה בסדר, עונה לו המגיד שנית. באותו יום שישי נתן הגבאי לר' עזריאל ארבעה זהובים, והוא חזר לביתו שמח וטוב לב.

כך עולה התמיכה שוב לשה זהובים, ואז לשמונה, אך כאשר גם הסכום הזה אינו

עד כמה התרחק מהספינה. את התרועות לא שמע, וכאשר שם לב היכן הוא, כבר הפליגה הספינה לדרכה. בודד באי השומם, החל ר' עזריאל להיות צמא מאוד והתפלל לה' שיציל אותו מן הצמא בפרט ומן האי בכלל.

לאחר שהתפלל בדבקות, ראה לפתע ר' עזריאל מעיין מרוחק. גרר עצמו אל המים, ובהכרת תודה עצומה ברך "שהכל" ושתה. לאחר שסיים להרוות את צמאונו, ברך "בורא נפשות" ונשא עיניו אל עבר היס. אם ה' הציל אותי מהצמא, בוודאי יציל אותי גם מכאן, חשב. בטחונו של ר' עזריאל לא היה לשווא, ואכן תוך זמן מועט, הבחין באוניה מתקרבת. נראה היה שאין בכוונתה לעגון, אך לאחר שנופף בידיו וצעק בכל כוחו, הבחינו בו המלחים ואספו אותו אל הסיפון. האוניה נסעה לכיוון ההפוך, בחזרה לאירופה, אך ר' עזריאל לא התלונן – מהגם שכל הכסף שלקח אתו נשאר באוניה הראשונה, וכעת אין לו מה לעשות במדינה אליה נסע.

כשהגיע ר' עזריאל אל היבשה, החל לנדוד ממקום למקום יחד עם חבורת קבצנים, ואט אט התקרב לביתו שבמעזריטש. מצד אחד שמח ר' עזריאל לחזור הביתה, אך מן הצד השני חשש מתגובת המושל, לכשישוב אליו בידיים ריקות.

כאשר היה המרחק ממעזריטש עוד גדול, החלו העניים לדבר ביניהם אודות ר' עזריאל ואשתו גומלי החסדים, ומקווים שיצליחו להגיע לבית הכנסת האורחים שלהם. אך ככל שהם מתקרבים אל העיר, מתחילות השמועות להגיע: תחילה על המושל, שהלך לפתע לעולמו והשאיר את נחלתו ליורש רחוק שאינו מכיר איש באזור, לאחר מכן נשמע הקול שבבית ר' עזריאל פגע ברק, ושרף את כל רכושו. המשפחה נצלה בחסדי ה', אך הגביר הגדול נותר בחוסר כל.

בהגיעו למעזריטש, רץ ר' עזריאל ישירות אל בית המגיד ומצא את הדלת פתוחה ואת רבו

החל להשתפר.

לאחר זמן מה, שאל אותה המושל באמצעות המשרתת מדוע איננה מוכרת מוצרי מזון נוספים. כאשר ענתה שאין ברשותה די כסף, העניק לה המושל את הפינה על חשבוננו. לאט לאט הפך המושל את הפינה הקטנה בה עמדה לדוכן גדול, ובהמשך לחנות כל בו של ממש.

ההצלחה גדלה, ואיתה תפחה העבודה. רעיית ר' עזריאל בקשה מבעלה לעזור לה בחנות, בתחילה למשך שעותיים ביום, ולאחר מכן במשך ארבע, שש ושמונה שעות ביום. וכך הפך ר' עזריאל מאברך לסוחר. לזכותה של האשה יאמר שהיא הפכה את ביתם לבית גמילות חסדים. לכל עני נתנו שם אוכל, שתיה ולינה וגם צדקה בשפע, ור' עזריאל ואשתו הפכו לשם דבר במדינת וואהלין.

ויהי היום, ולאשת המושל אבדה אבן טובה ששובצה באחד מתכשיטיה. הייתה זו אבדה כבדה, מפני שבתכשיט שובצו שתי אבנים זהות, וכעת יש למצוא אבן זהה לאבן הקיימת. חיפש המושל בכל המדינה, אך לשוא. משלא מצא, החליט המושל לשלוח שליח למדינה רחוקה מעבר לים, בה קיימת על פי השמועה אבן כזו.

את מי ישלח המושל? כמובן, את ר' עזריאל הסוחר שהוא מכיר באופן אישי. ר' עזריאל הלך אל המגיד לקבל ברכת פרידה, אך כאשר הגיע אל רבו, הייתה הדלת נעולה והמגיד סירב לקבל אותו. למחרת ניסה ר' עזריאל שנית, ושוב לא קיבל תשובה. ביום השלישי לא יכל יותר ר' עזריאל להתעכב, קם ויצא לדרכו.

לאחר כמה ימי הפלגה, עצרה הספינה באי קטן והנוסעים ירדו אל החוף לטייל. סוכם, כי כאשר ירצו המלחים להפליג יתקעו בחצוצרה שלוש פעמים בכדי לאסוף את כולם. ר' עזריאל השאיר באוניה את תיבת הכסף של המושל, וירד אף הוא אל החוף.

שוטט ר' עזריאל אנה ואנה, ולא שם לב

שני העשירים, הסביר המגיד, הם שני תלמידי חכמים. הלומד תורה לשמה הוא "עשיר עם הוצאות". כל הלכה ודבר תורה שלומה, מתבטאים מיד במעשה בפועל או בעבודת ה'. לעומתו, הלומד תורה בכדי להגדיל את שמו הוא כ"עכבר השוכב על דיגרי זהב", ולשם מה כל תורתו? ר' עזריאל נשלח להרוויח את לחמו מפני שהתורה צריכה לגעת במציאות התחתונה, ולולא זאת היא נעשית תורה של רכושנות. אף שבוודאי גרמו מעשיו שמחה למעלה, בסופו של דבר נשרף בית גמילות החסד שלו והוא נשלח שוב ללימודו. אלו דרכי ה' הנסתרות ביותר, "אתה יודע רזי עולם".

ר' עזריאל עצמו מלמד, כיצד להישאר בכל מצב חסיד ובן תורה לשמה. הוא נשאר דבוק ברבו גם לאחר שהוא עוזב את בית המדרש, וברגע שהגיע למעזריטש מָהר קודם כל אליו. כל הרפתקאותיו לא הזיזו אותו ממקומו במובן זה, כפי שבתוך האימה והצמא הוא לא שוכח להודות לה' ולבטוח בו.

אך על אף ההתפעלות מחוסנו של ר' עזריאל ומראיתו למרחוק של הרבי, אשתו של ר' עזריאל היא הדמות המעניינת ביותר בסיפור. משיבה בטלה היא עוברת להקמת מפעל חסד גדול, ובעצם מניעה בדרכה שלה את גלגלי ההתרחשות. ממעשי החסד שלה מוכח, כי בקשותיה מבעלה נבעו מצורך אמיתי ולא מחמדנות, ואכן סופו של הסיפור שונה מן המצופה ולא מסתיים בירידה רוחנית של ר' עזריאל.

הסיפור לא מגלה לנו, אך ניתן לנחש כי אשת החיל לא ויתרה במהירות כזו על מפעל חייה, ודרשה (וקבלה) טוב נראה ונגלה, 'תורה עם הוצאות'. גם אם לא, בדרךנו זה בוודאי שהעיקר הוא המעשה בפועל בחסד ובקידוב יהודים, המביא את המשיח עד לארץ ממש.

ממתין בידיים פתוחות. נפל ר' עזריאל לפני המגיד, סיפר בבכי את כל תלאותיו ושאל: מה יהיה כעת? ענה לו המגיד בנחת: מה אתה דואג? אמשיך לתת לך שמונה זהובים בשבוע...

אבל רבי! אמר ר' עזריאל בקושי, פעם הייתי עני, וגם אז הכסף לא הספיק. כעת הורגלתי בעשירות גדולה, ומה יועילו שמונה זהובים?

משיב המגיד: באי אליו הגעת, היו מגולגלות שתי נשמות יהודיות במשך מאות שנים. אף יהודי לא עבר במקום, והן המתינו לתיקונן זמן רב. כשבאת אתה וברכת את שתי הברכות, עשית תיקון גדול לשתי הנשמות האלה. כל מה שעברת היה בכדי להציל את אותן נשמות, ועליך לשמוח בכך.

שלוש דמויות מרכזיות בסיפור: ר' עזריאל החסיד, אשתו בעלת החסד והמגיד ממעזריטש. כל אחת מלמדת אותנו שיעור חשוב, ולכל אחת מהן ננסה לתת את זכות הדיבור והביאור.

נתחיל מן המגיד, המנווט מחדרו את תהפוכותיו של החסיד. מן המסלול אותו העביר את ר' עזריאל, ניתן ללמוד כי לאנשים רבים ישנן שלוש תקופות מרכזיות בחייהם: תורה, דרך ארץ ושוב תורה. בניגוד לסיפורים אחרים, בהם עזיבת בית המדרש מתגלה כטעות הרת אסון, כאן היא מתבררת לבסוף כתהליך הכרחי המכוון למעלה על ידי הרבי. מעבר לתיקון הנשמות, את דרכו זו של המגיד ניתן להבין על פי משל שסיפר:

שני עשירים גרו בעיר אחת, האחד עשיר גדול והשני קטן. אך למרבה הפלא, את העשיר הגדול חיבבו בני העיר, ואילו בעשיר הקטן קינאו בשל עושרו. מדוע? מפני שלעשיר הגדול היו הוצאות רבות, ורוב כספו יצא כלעומת שבא. העשיר הקטן לעומתו, הרוויח פחות, אך לא הוציא כלל.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

האדם - טוב או רע בעצם?

שוחחתי עם חבר אודות שיטת שנים עשר הצעדים, והסברתי לו את ביקורת הרב על השיטה, על האיידאולוגיה הנוצרית ממנה היא שואבת ועל כך שלפי שיטה זו האדם הוא רע בעצם ולעולם לא יוכל להשתחרר מהרע הזה, דבר שנוגד לחלוטין את הגישה החסידי'ת-יהודית, כפי שהרב מסביר. בתגובה, ענה בן שיחי שגם בתניא אדה"ז מציג את הבינוני ככזה המזוהה עם הרע והנפש הבהמית.

מהו באמת ההבדל המהותי בין התפיסה של התניא שהבינוני מזוהה עם הנפש הבהמית המועדת לכל דבר רע לבין אותה שיטה מדוברת?

מענה:

לפי התניא, כל יהודי (גם רשע) מזוהה בעצם עם הנפש האלקית שלו – זו המהות שלו (שהחסידות מגלה). אמנם, רוב האנשים [חוץ מ'צדיק' של ספר התניא] באמנם (או בחושבם) 'אני' – מי שמבטא את עצמו הוא הנפש הבהמית – אך זהו זיהוי חיצוני ולא עצמי.

זהירות או התקדמות

עברתי תקופה ארוכה בה, בשל כל מיני קשיים, נאלצתי לצמצם את שליחותי החינוכית. כעת ב"ה המצב טוב, אך אני נמצא במתח מסוים. מחד – אני שמח על השיפור במצב ויש בי רצון לחזור לכל הפעילות ביתר שאת. מאידך – אני קצת חושש שהכל יכול לחזור אחורה, קשיים יצופו שוב ויגרמו לי לקריסה. ולכן אני נזהר שלא לרוץ קדימה. מצד שלישי, אולי פחדים אלו בעצמם הם ש'תקעו' אותי ולא יאפשרו לי להתקדם.

אודה לעצת הרב וברכתו.

מענה:

"צדיקים (ועמך כלם צדיקים)" אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, ודוקא משום שהולכים "מחיל אל חיל" תמיד. עליך להפוך את החששות לשאיפה להתקדם הלאה, לתקוה טובה ואמונה ובטחון (הן בטחון פעיל והן בטחון סביל) בהש"ת. כדאי מאד ללמוד את שיעורי אמונה ובטחון, וכל הזמן לקיים "טראכט גוט וועט זיין גוט" [חשוב טוב, יהיה טוב], בטוב

הנראה והנגלה.

ברכה לבריאות איתנה ובשורות טובות בכל.

זיקה נשמטית בזוג שני

בספר "אהבה" הרב כותב שקשר הנישואין מתחיל מזיקה פנימית בין הנשמות. איך מתייחסים לענין זה בזוג שני – האם כשמתגרשים ישנה אפשרות לפתח זיקה לנשמה חדשה?

מענה:

בודאי שיש זיקה נשמטית גם לבן/בת הזוג בזוג שני. וכאשר נמצאים לאחר גירושין מהזוג הראשון, הזיקה היא ביתר שאת כיתרון האור מן החשך וכמעלת בעל התשובה על הצדיק הגמור ("במקום שבעלי תשובה עומדים כו"), וזה בבחינת "לא-כן [עבדי משה]" – קודם "לא" ואח"כ "כן" (אצל צדיק גמור, זיווג ראשון הקיים לעד, הכל בבחינת "כן"). אצל הרבה צדיקים עיקר הזיווג היה דווקא בזוג שני, כמו אצל הרבי המהר"ש והרבנית רבקה אם הרבי הרש"ב.

יְשׁוּבָה וְנִחְיָה: חוֹצֵה!

הבעל שם טוב, הצטין במדת האמת הנוקבת. מספרים שעל רכישת מדה זו עמל 21 שנה ברציפות! הזדמן הדבר ורבי פינחס מגיע לבקור בהצרו של ידו, המגיד ממעזריטש. בהגיעו למקום הוא מבחין ליד פח האשפה בדף כתוב. הוא מתכופף להרימו, ולתדהמתו מזהה כי רשומים בו לא פחות מאשר שמות קדושים וענגינים עמקים של סודות התורה.

רבי פינחס מזדעזע. "היתכן? כך מתגלגלים להם בבזיון סודות התורה? האם לכך התפנו מורנו הבעל שם טוב?". הוא נגש אל המגיד והשמיע באזניו את תמיהתו.

המגיד קרא אליו את צעיר תלמידיו, רבי שניאור זלמן, והורה לו: זלמניו, ענה לרבי פינחס תשובה. תשובתו הייתה המשל הבא:

"מה יהיה?", המלך היה מדאג. בנו יחידו שוכב מטל חולה במטתו. כבר כמה ימים שלא טעם מאומה, חם גופו

השבת נחגג בעזרת ה' את ראש השנה לחסידות, י"ט בכסלו, בו זמלאו 222 שנה לשחרורו של אדמו"ר הזקן, בעל התניא, מהמאסר. יציאה ממאסר היא בשורה משמחת מאד. כאשר מדבר במאסר בו עומדת סכנת מות ובהצלה ממנה – הדבר משמח בכפלים, במיוחד כאשר מדבר באיש צדיק וקדוש. אבל שחרורו של רבנו הזקן הוא ספור יותר רחב. הוא ספורה של תורת החסידות בלה.

את המשל הבא ספר אדמו"ר הזקן הרבה שנים קדם למאסר. היה זה בצעירותו, והוא אמר אותו בתשובה לדברי בקרת שנשמעו על שיטת רבו, הרב המגיד ממעזריטש (שי"ט כסלו הוא גם יום ההולולא שלו). מי היה המבקר ועל מה הייתה הבקרת?

דלחוק את פאן

רבי פינחס מקוריץ, מגדולי תלמידי

גבוה ועיניו עצומות.

”אם בן, קדימה”, מורה הרופא, ”אך ישנה בעיה נוספת: אמנם, טפה אחת של מים מהולים באבן הטחונה תרפא את בן המלך. אך כעת, בן המלך ללא הכרה ופיו סגור. לכן, יש לערוב את האבן השחוקה בדליים וחביות של מים, ולטפטף מהם לאט לאט ליד פיו של המלך.

אמנם, רבם המחלט של המים ישפכו וילכו לאבוד, אך הכל שווה באם טפת מים אחת תכנס לפיו של בן המלך ותעורר אותו מעלפונו”. וכך היה. המלך הוריד את כתר מעל ראשו, הסיר ממנו את האבן היקרה, טחן ומהל אותה במים רבים והשקה את בנו. וראה זה פלא – אחת הטפות אבן חדרה לפיו של בן המלך – והבו החלים תכף ומיד!

103?

הנמשל הוא כמובן דרכו של המגיד ממעזריטש בהפצת תורת החסידות. יש לקחת את כתר התורה, להסיר ממנו את האבן היקרה – סודותיה העמקים ביותר – ולהביא אותם בלשון פשוטה וברורה, כך שכל אחד מאתנו יוכל לגשת אליהם. לפעלה מסוג זה קוראים ”בזבוז האוצרות”. על אוצרות המלוכה שומרים בקפידה מכל משמר, אבל הגדלה האמתית היא לדעת להשתמש באותם האוצרות, ועל המלאכה הזו הפקיד המגיד ממעזריטש את צעיר תלמידיו, אדמו”ר הזקן,

המלך לא חסך במאמצים. הוא שלח לקרא לטובי הרופאים שבמדינה, ואף שלם להם כסף רב עבור הגעתם, אבל אף אחד מהם לא הצליח. כל התרופות והסגלות לא מרפאות את בן המלך ומצבו רק הולך ומחמיר. ואז, לפתע פתאום, הוא מגיע. זהו רופא צעיר מהמדינה הסמוכה. לא הרבה מכירים אותו, אין לו נסיון רב כמו לזקני הרופאים, אבל הוא בטוח בהצלחתו.

”אדוני הנכבד”, הוא פונה למלך המיאוש, ”יש לי עצה אחת ויחידה, שרק היא תוכל להוציא את בנה ממטת חליו. אינני בטוח כי תשמח לשמע אותה, אבל זוהי תקונתה היחידה.”

”מהי?”, שואל המלך, ”אעשה כל מה שאוכל כדי להציל את בני!”.

”אתה בטוח?”, בודק הרופא הצעיר. ”מאה אחוז. דבר!”.

”ויבכו, עליה להסיר מכתר המלכות שעל ראשה את האבן היקרה ביותר, לטחן אותה היטב עד שתהפך לאבקה. את האבקה עליך למהל במים ולהשקות את בנה החולה”. הרופא מביט במלך וממתין לאות הסכמה ממנו. הוא יודע כי האבן שבכתר יקרה עד מאד. המלך רכש אותה במחיר רב ביותר. האם יסכים לותר עליה?

”ודאי, כך אעשה ומיד”, הגיב המלך. ”מה לי כתר מפאור ללא בני מחמדי, ממשיך דרכי?”.

רבותיו, "שבשמים התחזק עליך הקטרוג על כף שאתה אומר דברי חסידות ברבוי גדול ובגלוי".

"אם כן", שואל אדמו"ר הזקן, "כאשר אצא מפאנו, האם עלי להפסיק לומר דברי חסידות?"

"לא ולא", עונים הבעל שם טוב והמגיד, "כיון שהתחלת – אל תפסיק, ואדרבה, לכשתצא תוסיף ותאמר יותר!".

דְּבַר הַחֵלֶב!

הספור האחרון מעורר תמיהה: מדוע התלבט אדמו"ר הזקן על צדקת דרכו? מדוע נזקק שוב לאשורם של רבותיו מעולם האמת? הרי הוא עצמו היה זה שלמד את משל רבואת הבן ושחיקת אבן המלך!

אכן, כאשר בן המלך חולה ונוטה למות – אין שאלות. פקוח נפש מעל הכל! הפצת מעינות התורה היא הכרח לקיום היהדות! אבל האם זו רק פעלה של אין בדרה? האם יש לנהג כן רק בדיעבד? על כן בקש אדמו"ר הזקן אשור מחדש. הפצת המעינות היא הדרך, ולכתחלה!

לחיים-לחיים חסידים!

חג שמח! לשנה טובה בלמוד החסידות ובדרכי החסידות תכתבו ותחתמו!

שבת שלום ומבדק! 57

שפעל כן ביתר שאת.

חלפו מספר שנים. אדמו"ר הזקן בסס והרחיב את פעילותו. וכה, בעקבות הלשנה שקרית, הוא מוצא את עצמו במאסר, כשגזר דין מנת מרחף מעליו. רבי שניאור זלמן יושב מהרהר בתאו. כבר כמה שבועות חלפו מאז שנעצר בעקבות אותה הלשנה. הוא יודע, הסבה הגלויה למאסרו היא אשמת רגול שטפלו עליו מתנגדיו, אבל לא זו הייתה הסבה לדאגתו.

"מקבלני מרבותי, הבעל שם טוב והמגיד ממעזריטש, כי כל מה שעובר על האדם בעולם נעשה בהשגחה פרטית. לכן אינני מדאג. אלא שהשגחת ה' מלמדת את היהודי מפל מקרה ומקרה שעובר עליו הוראה בעבודת ה'. מה, אם כן, מלמד אותי ה' במאסרי זה?".

פְּחִילָא יִתִּיר

נקישה קלה נשמעת בדלת, ואחר נפתחת לרוחה. רבי שניאור זלמן מסב את פניו ולעיניו נגלה מחזה שמימי הבעל שם טוב והמגיד ממעזריטש! שני רבותיו, בכבודם ובעצמם, מגיעים מעולם האמת ועומדים לפניו!

רבי שניאור זלמן לא מהסס לרגע ומיד מפנה אליהם את אשר על לבו: "מה הטעם לך שאני במאסר? מה בעצם תובעים ממני מהשמים?", שואל הרבי את השנים.

"הסבה למאסרך היא", עונים

בשנת ל'תשפ"ג להביא לימורת המשיח התועדות י"ט בכסלו

הרב גינזבורג

מארח את

חיליק פראנק ואחיה הבהז'אלורו
בסלון ביתו

הציבור מוזמן להשתתף בשידור החי

יום א', כ' כסלו (6.12 למינים)

החל מהשעה 20:00

הקול היהודי

השבת כיכר

ערוץ 7

ישודר ביוטיוב וברשתות החברתיות של גל עיני

